

ΚΑΛΛΙΟΠΗΣ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΗ - ΜΟΥΣΙΟΠΟΥΛΟΥ

Στον Καθε Του ΡΗΓΑ

Η ΖΩΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

ΕΤΟΝ
ΚΑΙΡΟ ΤΟΥ ΡΗΓΑ

(Ιστορικό διήγημα)

Ἑκδοσις Ἀδελφότητος Θεολόγων «ἡ ΖΩΗ» - 1998
Ἱπποκράτους 189 • ΑΘΗΝΑΙ 114 72 • ☎ 32 23 560

ΚΑΛΛΙΟΠΗΣ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΗ - ΜΟΥΣΙΟΠΟΥΛΟΥ

ΔΙΗΓΗΜΑ

ΑΘΗΝΑ

ΚΟΖΑΝΙΤΙΚΟ ΑΡΧΟΝΤΟΣΠΙΤΟ

Ὁ Γιώργης Βακούσης ἦταν ὁ πιό μέγας ἀρχοντας τῆς Κοζάνης τό 1794. Τό σπίτι του, δίπατο κοντά στή Μητρόπολη τοῦ Ἀν-Νικόλα, τό εἶχαν διακοσμήσει μέ εἰκόνες καί ξυλόγλυπτα ὀνομαστοί τεχνίτες. Τή μεγάλη αἴθουσα ὑποδοχῆς στόλιζαν πολύτιμα κομψοτεχνήματα. Τά εἶχαν φέρεи ἀπό διάφορα μέρη οἱ κηρατζήδες⁽¹⁾ του. Μ' αὐτούς ἔστελνε ὁ κυρ Γιώργης -πιό συχνά στή Βιέννη- τά ἐκλεκτά μαλλιά ἀπό τά γιδοπρόβατά του. Ὅπως καί δέρματα ἀπό τό θυροδεψεῖο του. Τά δέρματά του ἦταν τά πιό καλοεργασμένα τῆς περιοχῆς.

Ἦταν μεγαλέμπορος ὁ Βακούσης. Οἱ συντοπίτες του ἔλεγαν, πῶς φύλαγε τούς θησαυρούς του σέ μυστικό «κρυψῶνα», στό πελώριο ὑπόγειό του κι ἦταν βιός ἀμέτρητο.

(1) Ἀγωγιάτες.

Ὁ μύλος του ἐξ ἄλλου δούλευε ἀσταμάτητα, ἀλέθοντας τὰ δημητριακὰ τῆς περιοχῆς.

Στό ἐμπορικό του, πού βρισκόταν στήν πλατεία, ἀπέναντι ἀπό τό ἀρχοντικό του, ἐβρισκε κανεῖς ὅ,τι ἐπιθυμοῦσε: χρυσοποίκιλτα σπαθιά τῆς Ἀνατολῆς, βαρύτιμα ὑφάσματα τῆς Δαμασκού, πορσελάνες τῆς Βιέννης, ἀσημικά κι ἄλλα πολλά: Ἀπό ἐπάργυρα μαχαιροπήρουνα ὡς ἐπιπλα καλοδουλεμένα.

Ἐκεῖ περνοῦσε τίς περισσότερες ὥρες τῆς μέρας του ὁ κυρ Γιώργης. Καθοδηγοῦσε τό προσωπικό του καί καλωσόριζε τήν πελατεία του.

Τό στέκι του, τό γραφεῖο του νά ποῦμε, ἦταν ὑπερψωμένο, κατασκευασμένο ἀπό ξύλο καρυδιᾶς καί σκαλισμένο μέ τέχνη, φερμένο κι αὐτό ἀπ' ἐξω. Τίς Κυριακές καί τίς γιορτάδες μέ τή γυναῖκα του, τήν κυρα - Βασιλική, καί τὰ παιδιά του παρακολουθοῦσε μέ κατάνυξη τή λειτουργία, στόν Ἀη-Νικόλα.

Ὅταν περνοῦσε ὁ δίσκος γιά τή φημισμένη σχολή τῆς Κοζάνης πού ἔχε ἰδρυθεῖ τό 1665 ὁ ἀρχοντας ἐριχνε πάντα ἓνα χρυσό νόμισμα. Ἄ, ὅλα κι ὅλα. Τά γράμματα πρέπει νά πάνε μπρός. Πρῶτα τά γράμματα κι ἔπειτα τό ἐμπόριο.

Ἦταν πετυχημένος οἰκογενειάρχης ὁ Βακούσης. Τά δύο μεγάλα του παλικάρια, ὁ Πέτρος κι ὁ Ἡλίας -19 ὁ ἓνας καί 17 χρονῶν ὁ ἄλλος- εἶχαν ἀναλάβει τό μύλο καί τό φοῦρνο. Τά στερνοπαῖδια, ἡ δωδεκάχρονη Ἑλένη κι ὁ δεκάχρονος Χαρίσης, πῆγαιναν ἀκόμα στό σχολεῖο. Γιά τόν τελευταῖο ἔκανε μεγάλα ὄνειρα ὁ πατέρας: Σάν τέλειωνε τό γυμνάσιο, θά τόν ἔστελνε στήν Ἑλβετία νά σπουδάσει γιαντρός. Ἦταν τόσο καλός μαθητής, ἄλλωστε... Εἶπαμε: πρῶτα τά γράμματα.

Σήμερα ἦταν μιά ξεχωριστή μέρα: Τοῦ Ἀη-Γιώργη. Ἡ ὀνομαστική γιορτή τοῦ ἀρχοντα.

Μετά τή λειτουργία, θά περνούσαν νά τόν εύχηθούν από τό σπίτι του ό Δεσπότης, ό Τουρκος διοικητής, οι Προεστοί, οι άρχιμάστορες τών συντεχνιών. Κι είχε πολλές καί πλούσιες συντεχνίες ή Κοζάνη εκείνη τήν εποχή: Πραγματευτάδες, ξυλουργούς, κηρατζήδες, χρυσοκούς, μπακάληδες κι άλλους. Κι όλοι τους νοικοκυραίοι, από τούς πρώτους.

Ό κυρ Γιώργης περίμενε νωρίς τό απόγεμα καί τόν Άρχιτσέλιγκά του, γιά νά «λογαριαστούν», όπως ήταν τό έθιμο.

Τό βράδυ είχε οργανώσει, όπως κάθε χρόνο, μεγάλο γλέντι. Θά μαζεύονταν συγγενείς καί φίλοι.

Μέρες, τώρα, ή κυρα - Βασιλική μέ τίς δυό ψυχοκόρες της τήν Τάνια καί τήν Κουκούλα ⁽²⁾ έτοιμάζαν τίς «μεληνες»⁽³⁾ τά «γιαπράκια»⁽⁴⁾, τούς κουραμπιέδες, μπακλαβάδες κι άλλες λιχουδιές.

Τό σπίτι ήταν άνάστατο μέχρι νά γίνουν όλες οι έτοιμασίες γιά τήν γιορτή του άφέντη. Μεγάλη μέρα! Τιμάς τόν Άγιο, τιμάς καί τό νοικοκύρη.

Έπιτέλους, νά πού έφτασε αύτή ή μεγάλη μέρα! Κι όλα παστρικά κι όμορφα.

Τό πρωινό πέρασε μέ τήν παρέλαση όλων αύτών πού 'ρθαν νά εύχηθούν τόν κυρ Γιώργη.

Οι ψυχοκόρες κερνούσαν γλυκά του κουταλιού, κουραμπιέδες καί «τσιπίουρο» ⁽⁵⁾, σπιτικό κι αύτό άπό τό δικό τους άμπέλι.

Τό μεσημέρι ή οίκογένεια συγκεντρώθηκε στό χαρούμενο, γιορτινό τραπέζι.

Λίγο άργότερα, άφού ήπια τόν καφέ του, κατέθηκε ό νοικοκύρης στό δωμάτιο, όπου έκανε τούς λογαριασμούς

⁽²⁾ Χαϊδευτικό τής Βασιλικής.

⁽³⁾ Πίτες.

⁽⁴⁾ Ντολμάδες.

⁽⁵⁾ Ρακί.

του καί δεχόταν τούς υπαλλήλους του. Ἐκεῖ τόν περίμενε ὁ ἀρχισέλιγκας μ' ἓνα ξανθό, μέ μεγάλα γαλανά μάτια ἀγόρι, ὡς ἔντεκα χρονῶν.

-Νά ζήσεις ἀφεντικό, τόν εὐχήθηκε ἐγκάρδια ὁ γιγαντόσωμος ἀρχισέλιγκας. Καί συνέχισε ἀφοῦ πῆρε τήν ἄδεια νά καθίσει:

-Ἐφερα καί τό βαπτιστικό μου τό Νικόλα. Γεννήθηκε στό Περιβόλι, τό χωριό πού 'ναι σκαρφαλωμένο στό βουνό, κοντά στά Γρεβενά. Εἶναι πρόθυμο, καλό παιδί. Μικρανησιός τοῦ Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ, πού τόσα μᾶς ἔμαθε, σάν ἤμασταν νέοι κι ἐμεῖς...

-Ναί, παρατήρησε, ὁ κυρ Γιώργης, μαρτύρησε τό 1779, ἐπειδὴ ἀγωνιζόταν νά μᾶς φωτίσει, νά μᾶς διδάξει, νά μᾶς κάνει νά νιώθουμε περήφανοι, πού εἴμαστε Ἕλληνες. Μεγάλος δάσκαλος! Νά 'χουμε τήν εὐχή του.

-Ξέρει καί λίγα γραμματάκια, πετάχτηκε ὁ ἀρχισέλιγκας. Ὁ παππούλης του γέρασε πιά καί οἱ γονεῖς του χάθηκαν στά βουνά. Θά κάνεις ψυχικό, ἂν τόν κρατήσεις στή δούλεψή σου. Εἶναι ἔξυπνο παιδί. Κρίμα, νά μένει νά φυλάει πρόβατα, ἐνῶ μπορεῖ νά γίνει γρήγορα τό δεξί σου χέρι στό ἐμπορικό... Πάρ' το καί δέ θά τό μετανιώσεις. Ἄκου πού σοῦ λέω, δέν θά τό μετανιώσεις.

-Θά τόν δοκιμάσω, συμφώνησε ὁ κυρ Γιώργης. Τό χρωστάω στό μακαρίτη τόν πάτερ Κοσμᾶ.

Τό παιδί αὐθόρμητα σηκώθηκε καί φίλησε τό χέρι τοῦ ἀφέντη.

Ἐκεῖνος χαμογέλασε ικανοποιημένος κι ἀφοῦ ἄνοιξε τό κατάστιχό του, εἶπε:

-Ἄντε, τώρα, νά λογαριαστοῦμε.

Ἄμέσως ὁ ἀρχισέλιγκας ἔβγαλε ἀπό τό δισάκι του ἀρκετές «τσέτουλες»⁽⁶⁾, ὅπου εἶχε χαραγμένες διάφορες γραμμές. Μετρώντας τίς χαραξές ἐνημέρωσε τόν κυρ Γιώργη, πόσα γιδοπρόβατα εἶχαν, πόσα εἶχαν πουλήσει, πόσα γεννήθηκαν, τό γάλα πού μάζεψαν σέ ἔξι μῆνες,

(6) Βέργες.

πόσο τυρί «έπηξαν», πόσα μαλλιά έστειλε για έξαγωγή κι έδωσε ένα σωρό άλλες χρήσιμες πληροφορίες, στ' άφεντικό του.

Ό κυρ Γιώργης έγραφε στά βιβλία του. Κάποια στιγμή, εΐπε στό μικρό:

-Θά σέ μάθω νά μέ βοηθάς στό γράψιμο, γιατί άρχισα νά κουράζομαι... Δέν καλοβλέπω κιόλας.

-Στίς διαταγές σου. Όπως έπιθυμεί ή άφεντιά σου. Εΐπε πρόθυμα τό αγόρι.

ΤΑ ΠΕΡΑΣΜΕΝΑ

Πρώτη φορά κοιμόταν ο Νικόλας σέ ξένο σπίτι. Τόν βόλεψαν σ' ένα πρόσχαρο καμαράκι, πλάι στο δωμάτιο πού περνούσε τή μέρα της ή οίκογένεια. Τό παιδί προσπαθοῦσε, μά δέν τά κατάφερνε νά κλείσει μάτι. Ὁ ὕπνος δέν τά πάει πάντα καλά μέ τίς ἀλλαγές.

Ἀπό τό παράθυρο τό φεγγάρι ἔμοιαζε νά τοῦ χαμογελά καί νά τοῦ δίνει θάρρος γιά τή νέα του ζωή. Ἀλλά ὁ μικρός ὅλο κι ὄνειρευόταν τά παλιά: Ἐκεῖ πάνω, στό βουνήσιο Περιβόλι...

Τά καλοκαίρια ἔρχονταν οἱ βοσκοί μέ τά πρόβατα καί τά γίδια. Ἐκεῖνος βοηθοῦσε στό φύλαγμα τόν πατέρα, πού 'παιζε κλέφτικα τραγούδια μέ τή φλογέρα του.

Θά 'ταν ἐφτά χρονῶν, ὅταν ἔμαθε, πώς ἐπειδὴ μάλωσε μέ κάποιο Τούρκο, ὁ πατέρας ἐφυγε στά βουνά, ὅπου ἦταν κι ἄλλοι...

Μετά χάθηκε κι ἡ μητέρα. Ὁ παππούς ἔλεγε, ὅτι ἔτσι ἔπρεπε νά γίνει, ἀλλιῶς θά τήν ἔκλεβαν οἱ Τοῦρκοι.

Ἔτσι ἔμειναν οἱ δύο τους.

Στήν ἀρχή ὁ παππούς τόν ἔκρυβε στό καλύθι του.

Ἐκεῖ, τά βράδυα, στό φῶς τοῦ λυχναριοῦ τοῦ μάθαινε συλλαβιστά νά διαβάζει τό Εὐαγγέλιο, πού τούς εἶχε χαρίσει ὁ πατρο - Κοσμᾶς ὁ Αἰτωλός, ξάδερφος τοῦ παπποῦ.

Δύσκολο τό κείμενο, μά ἔτσι καί ξεπερνοῦσε τίς δυσκολίες τῆς κάθε λέξης, τό νόημα ξελαμπικάριζε, φώτιζε τόν παιδικό νοῦ καί χόρταινε καί ξεδίψαζε τό χωράφι τῆς καρδιάς του.

Συχνά οἱ δύο τους μιλοῦσαν γι' αὐτόν τόν ἐθναπόστολο καί τό παιδί ἔμενε μέ ἀνοιχτό τό στόμα γιά τή σοφία καί τήν παλικάριά τοῦ πατρο-Κοσμᾶ. Λυπόταν πού δέν τόν εἶχε γνωρίσει... Πόσα καί πόσα δέ θά εἶχε διδαχθεῖ ἀπό τό σοφό γέροντα! Μά οἱ σοφοί καί οἱ γενναῖοι κι οἱ ἐνάρετοι, κι ὅταν ἀφήσουν τή γῆ, ἀφήνουν τ' ἀχνάρια, τήν περπατησιά τους. Κι αὐτό τό ἔφερε ὁ παππούς γι' αὐτό κι ἔλεγε κι ὅλο ἔλεγε στό παιδί γιά τόν πατρο - Κοσμᾶ. Αὐτό τό μάθαινε σιγά - σιγά κι ὁ Νικόλας.

Τό χειμῶνα πού ἔμεναν λιγοστοί ξυλοκόποι, φύλακες τοῦ χωριοῦ, γιατί οἱ τσελιγκάδες μέ τά κοπάδια ἔφευγαν γιά μέρη πιό πεδινά, ὁ μικρός Νικόλας ξανάβρισκε τήν ἐλευθερία του.

Τό μέρος τους ἦταν ἀπόρθητο ἀπό τά χιόνια. Κάστρο πού λένε. Ποῦ νά πλησιάσει Τοῦρκος κατά κεῖ! Ἔτσι πού ὁ Νικόλας πού δέ χαιρόταν τήν ἀνοιξη καί τό καλοκαίρι, μποροῦσε νά γεύεται τίς φθινοπωριάτικες καί τίς χειμωνιάτικες χαρές πάνω στό βουνό καί πάνω ἀπ' ὅλα νά χαίρεται τή λευτεριά καί τίς ὁμορφάδες τοῦ τόπου του.

Ὁ παππούς ἦταν ξυλοκόπος. Μέ τί τέχνη ἔκοβε τά ξύλα! Ὁ ἐγγόνος του τόν ἀκολουθοῦσε στό δάσος. Κόβαν

ξύλα, τά κουβαλοῦσαν στό καλύβι, βγαῖναν γιά κυνήγι καί Τοῦρκο δέν φοβόνταν.

Μιά φορά, ὅμως ὅταν ἦταν ὀχτώ χρονῶ, ξεμάκρυνε καί χάθηκε ὁ Νικόλας μέσα στήν ἀσπρίλα τοῦ χιονιοῦ.

Ψάχνοντας νά βρεῖ τό δρόμο τοῦ γυρισμοῦ, θούλιαξε στό παχύ στρώμα τοῦ χιονιοῦ, ὡς τό λαιμό. Κινδύνεψε νά θαφτεῖ ζωντανός.

Εὐτυχῶς, ὁ παππούς ἄκουσε τίς φωνές του καί ἀφοῦ τόν ξέχωσε ἀπό τό χιόνι, τόν πήγε ἀγκαλιά στήν πιό κοντινὴ καλύβα.

Θυμᾶται, ἀκόμα, πῶς δέν μποροῦσε νά κουνήσει οὔτε χέρια, οὔτε πόδια. Εἶδαν κι ἔπαθαν νά τόν συνεφέρουν. Ἀπό τότε, ἔμαθε νά προσέχει!

Τίς μέρες πού ἔπεφτε πυκνό τό χιόνι, παππούς κι ἐγγονός, κοντά στό ἀναμμένο τζάκι, σκάλιζαν στό ξύλο φιγοῦρες, ἔκαναν γκλίτσες, φλογέρες, σκαλιστά ξυλοκούταλα, ἀδράχτια κι ἄλλα μικροπράγματα. Τά πουλοῦσαν στό παζάρι πού γινόταν μετὰ τίς 15 Μαΐου κάθε χρόνο.

Οἱ προετοιμασίες ἀρχίζαν, μέρες πρὶν. Μὲ карабάνια ἔφταναν οἱπραματευτάδες μὲ τίςπραμάτειες τους λογιῶν-λογιῶν.

Ὅταν ὁ Νικόλας πήγε, γιά πρώτη φορά, θαμπώθηκε: Σιατιστινοὶ παπουτοῦδες εἶχαν ἀραδιάσει σέ πάγκους τίς παντόφλες, τά παπούτσια καί τάτερλίκια τους.

Πιό κεῖ, στοῖβες ἀπὸ γιαννιώτικα τσαρούχια μὲ τίς φοῦντες τους περίμεναν τούς ἀγοραστές.

Οἱ σιδεράδες εἶχαν δρεπάνια, τσουγκράνες, σκεπάρνια, σφυριά, μασιές καί φτυάρια, γιά τό τζάκι καί πολλά ἄλλα ἀγροτικά ἐργαλεῖα.

Οἱ γυναῖκες συγκεντρώνονταν, ὅπου πουλοῦσαν πανικά. Τά ἔφερνανπραματευτάδες ἀπὲ Γιάννενα, τὴ Μοσχόπολη, τὴ Ζαγορά.

Συναντοῦσε κανεῖς, ἀκόμα, Κοζανίτες κουδουνάδες, χαλκιάδες καί δερματέμπορους, Τρικαλινούς πουλητές μαλλιών, χρυσοκούς ἀπὸ τὴν Κλεισούρα μὲ τὴν πολῦτιμη

πραμάτειά τους, Βλάχες, πού πρόσφεραν χρωματιστές «βελέντζες» καί κιλίμια... ὅλα τ' ἀργαλειοῦ μ' ὁμορφα χρωματιστά σχέδια.

Στὴν ἄλλη ἄκρη ἦταν τὸ «ἀλογοπάζαρο», ὅπου, ἐκτός ἀπὸ τὰ περήφανα «ἄτια», ἦταν συγκεντρωμένα μουλάρια καί γαϊδουράκια, ἀλλὰ καί γουρουνόπουλα πού τσίριζαν ἀδιάκοπα.

Σ' ὅλη τὴν περιοχή ἦταν διασκορπισμένες σκεπαστές ψησταριές, πού τίς ἐπισκέπτονταν ἀγοραστές καί πωλητές, γιὰ νά δοκιμάσουν τὸ λαχταριστὸ κοκορέτσι ἢ τὴ νεφραμιά, μεζέδες λαχταριστούς.

Ὁ παιδόκοσμος περιτριγύριζε τοὺς «Γκέγκηδες», μέ τὰ κεντημένα καφετιά πουλτούρια καί τὰ σαλβάρια, τὸ ἄσπρο ζωνάρι καί τὸ ἄσπρο μικρὸ φεσάκι τους.

Κουβαλοῦσαν ἀκόμη ποικιλία ἀπὸ γλυκά: χαλβάδες, καρυδάτα, καταΐφια, ζαχαρωμένα μῆλα καί ζαχαράτα... Ὅλα αὐτὰ ἀποτελοῦσαν τὰ πιὸ ἀξιοθέατα τοῦ πανηγυριοῦ.

Μ' αὐτές τίς σκέψεις, πού κλωθογύριζαν στό μυαλό του, ὁ μικρὸς Περιβολιώτης ἔμενε ἄγρυπνος καί τὰ μάτια του δάκρυσαν, σάν τοῦ ἦρθαν στὰ χεῖλια στίχοι ἀπὸ τὸ ἀγαπημένο τραγούδι τοῦ πατέρα:

-Βασίλη, κάτσε φρόνιμα,
νά γίνεις νοικοκύρης,
γιὰ ν' ἀποχτήσεις πρόβατα,
ζευγάρια κι ἀγελάδες,
χωριά κι ἀμπελοχώραφα,
κοπέλια νά δουλεύουν.
-Μάνα μ', ἐγὼ δέν κάθομαι
νά γίνω νοικοκύρης,
νά κάμω ἀμπελοχώραφα,
κοπέλια νά δουλεύουν,
καί νά 'μαι σκλάβος τῶν Τουρκῶν

κοπέλι τῶν σκυλιῶνε.
Φέρε μου τό βαρύ σπαθί
καί τ' ἄλαφρό ντουφέκι,
νά πεταχτώ σάν τό πουλί,
ψηλά στά κορφοβούνια,
νά πάρω δίπλα τά βουνά,
νά περπατήσω λόγγους,
νά βρῶ λημέρια τῶν κλεφτῶν,
γιατάκια καπετάνων,
νά πάω νά βρῶ τό Μάνταλο ⁽¹⁾
νά σμίξω τόν Μπασδέκη ⁽²⁾,
πού πολεμοῦν μέ τήν Τουρκία
καί μέ τούς Ἀρβανίτες...».

Ξημερώματα ἀποκοιμήθηκε, γιά δύο ὥρες, ὁ μικρός
ξενιτεμένος. Νωρίς ἐτοιμάστηκε γιά τήν πρώτη μέρα τῆς
δουλειᾶς.

(¹) Ὁ Νάσο-Μάνταλος ἦταν Περιβολιώτης, καπετάνιος ἀρματολικιοῦ. Σκοτώθηκε τό 1753 στό Μοναστήρι τοῦ Ὁσίου Ναοῦμ ἀπό τούς Ἀλβανούς.

(²) Ὁ Μπασδέκης ἦταν ἀπό τήν Ἀθδέλλα, χωριό γειτονικό μέ τό Περιβόλι.

Ο ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΚΑΙ Ο ΝΑΘΑΝΑΗΛ

Γρήγορα ο Νικόλας συνήθισε στήν καινούργια ζωή. Τοῦ ἄρεσε ἡ δουλειά στό μαγαζί.

Δέν ἦταν ἐδῶ σάν στά γιδοπρόβατα. Ἐδῶ τά πράγματα ἦταν πιό στρωτά.

Πάντα πρόθυμος, ἐξυπηρετοῦσε τούς πελάτες, πού μπαινόβγαιναν, ἀπό τό πρωί ὥς τό βράδυ, κάτι γιά ν' ἀγοράσουν ἢ κάτι γιά νά πουλήσουν, ἀκόμα καί γιά νά κουβεντιάσουν.

Τό βράδυ μαζεύονταν ὅλοι γύρω ἀπό τό σοφρά (¹), γιά τό βραδινό φαγητό.

Κάθονταν σταυροπόδι τά δυό ἀγόρια, πλάϊ-πλάϊ πάνω στά μάλλινα χράμια.

Μόλις τέλειωναν τό φαγητό τους, ὁ Χαρίσης ἐπανα-

(¹) Χαμηλό στρογγυλό τραπέζι.

λάμβανε στό φίλο του τά μαθήματα τῆς μέρας κι ἐκεῖνος τοῦ τά ξανάλεγε.

Ὁ Χαρίσης ἀποροῦσε, πόσο γρήγορα μάθαινε ὁ Νικόλας, ὅ,τι τοῦ ἔλεγε.

Παρακάλεσε λοιπόν τόν πατέρα του, νά στέλνει τό μικρό Περιβολιώτη στό δάσκαλο.

Ὁ κυρ Γιώργης τό ἔκανε μέ μεγάλη εὐχαρίστηση, γιατί εἶχε συμπαθήσει πολύ τό μικρό «ψυχοπαίδι» του. Κρίμα νά μή μάθει γράμματα.

Ἔτσι μιά ὥρα κάθε ἀπομεσήμερο πήγαινε ὁ Νικόλας στό σχολειό.

Σύντομα κατάκτησε καί τό δάσκαλό του μέ τή φιλομάθειά του. Τί παιδί ἦταν αὐτό! Τί ἀντίληψη καί ἐπιμέλεια ἦταν αὐτή πού εἶχε! Πόσο γρήγορα μάθαινε!

Οἱ μῆνες κυλοῦσαν. Ἐφτασε ὁ Ἰούλιος. Κατακαλόκαιρο πιά...

Τά παιδιά μαζεύονταν τώρα τ' ἀπομεσήμερο στίς ἀνθισμένες αὐλές τῶν σπιτιῶν καί κάτω ἀπ' τά δέντρα κι ἔπαιζαν μέ τήν ψυχή τους.

Ὅποτε εἶχε καιρό, ἔπαιρνε μέρος κι ὁ Νικόλας. Παιδί ἦταν μαθές κι αὐτό... Ἀπό τά μικράτα του εἶχε στερηθεῖ τό παιχνίδι μέ τ' ἄλλα παιδιά. Τί νά παίξεις μέ τά γιδοπρόβατα στά ρουμάνια;

Ἐκείνη τήν Κυριακή ὁ Χαρίσης μέ τούς φίλους του ἔπαιζαν τά «σκληβάκια».

Ὅλα τά παιδιά εἶχαν χωριστεῖ σέ δυό μικρές ὁμάδες, παραταγμένες ἀντικριστά, δέκα μέτρα μακριά ἢ μιά ἀπό τήν ἄλλη.

Πρώτος βγῆκε ὁ Νικόλας, φωνάζοντας.

-Σ' ἔχω ⁽²⁾.

(2) Μπορῶ νά σέ σκληβώσω.

Τό σκλάβωμα θά γινόταν, ἂν κατόρθωνε τό παιδί τῆς μιᾶς ομάδας ν' ἀγγίξει τό παιδί, πού 'θγαينه ἀπό τήν ἀντίπαλη ομάδα.

Ἄρχισε ἔτσι τό κυνηγητό.

Ἐπειδὴ ὅμως κινδύνευε νά σκλαβωθεῖ τό παιδί, πού κυνηγοῦσε ὁ Νικόλας, θγῆκε καί δεύτερο ἀγόρι ἀπό τήν ἀντίθετη ομάδα.

Τελικά, ὅμως, τοὺς ἔπιασε καί τοὺς δύο ὁ Περιβολιώτης, τοὺς σκλάβωσε κι ἔβαλε φύλακα τό Χαρίση νά τοὺς φυλάει.

Τό παιχνίδι συνεχιζόταν μέ κέφι.

Τήν ὥρα πού ἓνας κοκκινομάλλης μικρός προσπαθοῦσε νά ἐλευθερώσει τοὺς «φυλακισμένους», ἀκούστηκε μιά φωνή ἀπό τό δρόμο:

-Παιδιά, μαζευτεῖτε! Ἔρχονται ἀπό τή Σκρά ⁽³⁾ γιά πετροπόλεμο!

Πολλοί ἦταν πού καταπιάνονταν μ' αὐτό τό ἐπικίνδυνο παιχνίδι ἐκείνη τήν ἐποχή.

Σωστός πόλεμος. Οἱ πέτρες ἔπεφταν βροχή κι ὅποιον πάρουν.

Κάθε γειτονιά φιλοδοξοῦσε νά νικήσει τοὺς ἀντίπαλους.

Ἴσως μ' αὐτό τόν τρόπο τά ὑπόδουλα Ἑλληνόπουλα, χωρίς νά τό ξέρουν, γυμνάζονταν γιά μελλοντικούς, ἀπελευθερωτικούς ἀγῶνες. Ὁ πόθος γιά λευτεριά εἶχε περάσει καί μέσα στά παιχνίδια τῶν παιδιῶν, κι εἶχε βάλει τή σφραγίδα του.

Σάν ἠλεκτρισμένα ἔτρεξαν ὅλα τά παιδιά. Ἐρήμωσε ἀπό τή μιά στιγμή στήν ἄλλη ὁ μέγας κῆπος τοῦ ἀρχοντικοῦ τοῦ κυρ Γιώργη.

-Ἄχ, αὐτά τά τρελόπαιδα, ἀναστέναξαν οἱ μητέρες, δέ βάζουν μυαλό. Θά σακατευτοῦν. Δέν μᾶς φτάνουν ὅσα ἔχουμε...

Τήν ὥρα, πού οἱ «πολεμιστές» τῆς Σκρά τό ἔβαζαν στά

(3) Ὄνομα μιᾶς φτωχογειτονιάς τῆς Κοζάνης.

πόδια νικημένοι, κάποια πέτρα βρήκε στο κεφάλι τό Χαρίση.

Τό παιδί έπεσε κάτω ζαλισμένο.

Εύτυχώς, ό Νικόλας πού πάντα έτρεχε κοντά του, τόν είδε άπ' τούς πρώτους.

Φορτώθηκε τό φίλο του στήν πλάτη καί μέ προφύλαξη, γιατί ή «μάχη» συνεχιζόταν άκόμα, ξεκίνησε μαζί μέ άλλους γιά τό σπίτι.

Όλοι άναστατώθηκαν, μόλις τούς είδαν νά μπαίνουν άπό τή μεγάλη έξώπορτα τής αύλης, θαστώντας τόν τραυματία.

Ή μητέρα έστειλε νά φέρουν τήν κυρα - Θάλεια, πού 'ξερε γιατροσόφια. Τότε δέν ύπήρχαν σπουδασμένοι γιατροί στήν Κοζάνη κι οι πρακτικοί ήταν περιζήτητοι, γιατί ξέραν μέ θότανα καί «μαντζούνια» χίλια-δυό γιατροσόφια, άποτελεσματικά.

Έκείνη, μόλις έφτασε στό προσκέφαλο του μικρού, καθυσύχασε τούς δικούς του.

-Δέν είναι τίποτα σοβαρό, είπε, μιά πληγούλα, τόση δά. Θά βάλω φραψάνθι ⁽⁴⁾ καί θά σταματήσει τό αίματάκι. Δέν έχει τίποτα ό λεβέντης μας. Άλοίμονο μας, άν τό βάζουμε κάτω μέ τέτοια μικροπράγματα. Έλα, λεβεντόπαιδο! Μέσα καρδιά!

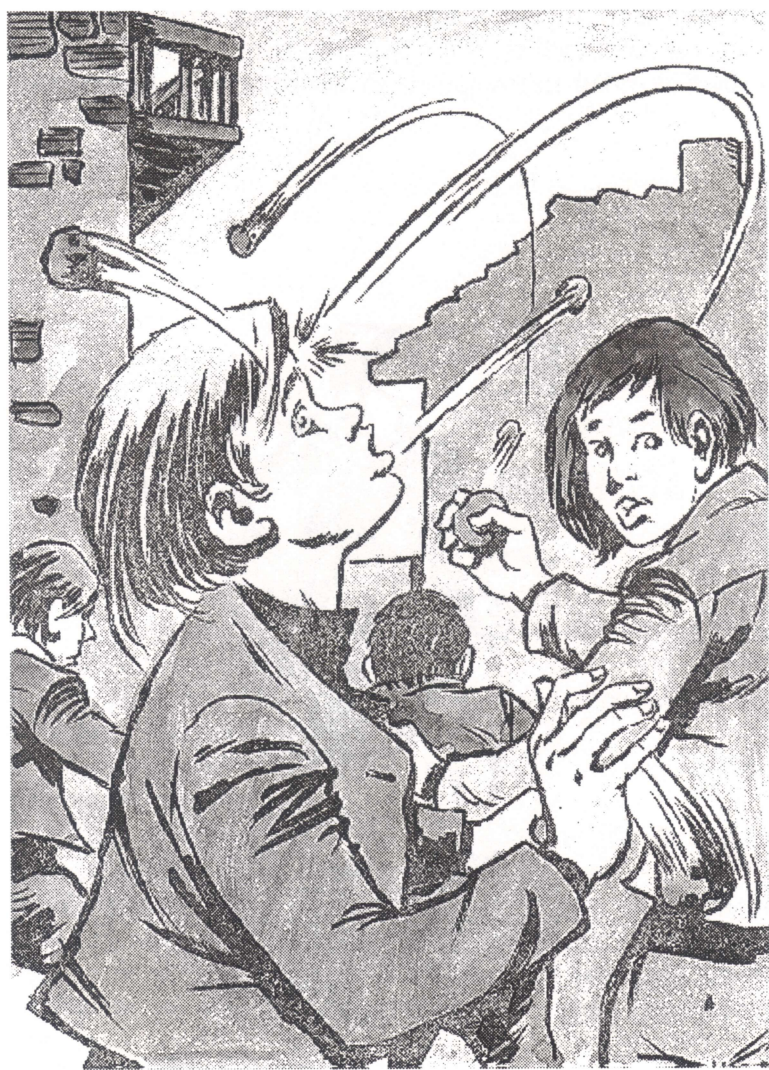
Έδεσε τό κεφάλι του μ' ένα χασεδένιο ζωνάρι, διάταξε νά πιεί ζεστό ζαχαρόνερο, γιά νά 'ρθει ή καρδιά του στόν τόπο της ⁽⁵⁾ καί τέλος συμβούλεψε, νά φύγουν όλοι καί ν' αφήσουν τό Χαρίση νά κοιμηθει.

-Ό ύπνος είναι τό καλύτερο γιατρικό, είπε, γιατί κατά πώς λένε κι οι παλιοί, στόν ύπνο κοιμάται καί τό κακό καί ξεθυμαίνει σιγά-σιγά.

Έκείνος όμως ζήτησε νά μείνει κοντά στό κρεβάτι του

⁽⁴⁾ Τό φραψάνθι είναι σάν μασούρι, ό καφετής καρπός ενός είδους καλαμιού. Άποτελείται άπό πολύ λεπτές κλωστίτσες σά θαμβάκι.

⁽⁵⁾ Νά του περάσει ή τρομάρα.

ὁ μικρός Περιβολιώτης μέ τή μεγάλη καρδιά. Τοῦ ἔκαναν τό χατήρι.

-Ἄς μείνει, εἶπαν.

Ἐκ τούτου τά δύο παιδιά ἔγιναν ἀχώριστα.

Γι' αὐτό συγγενεῖς καί φίλοι ἀπό τότε καί γιά πάντα τά φώναζαν πολύ πετυχημένα, «ὁ Φίλιππος κι ὁ Ναθαναήλ»!

ΑΠΡΟΒΛΕΠΤΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ

Ἡ Πρωτομαγιά τοῦ 1796 ἔμεινε ἀξέχαστη γιὰ τό Νικό-
λα, σ' ὅλη του τή ζωή.

Οἱ Κοζανίτες μέ ἰδιαίτερη λαχτάρα περιμένουν τήν
ἄνοιξη. Γι' αὐτούς ἔρχεται ἀργά:

Ὁ χειμώνας ἐδῶ ἀρχίζει τόν Ὀκτώβρη καί κρατάει
ἐφτά ὁλόκληρους μήνες!

Ἔτσι, τά παλιά ἐκεῖνα χρόνια, γιόρταζαν τήν Πρωτομα-
γιά μέ χαρές καί τραγούδια.

Ὁ κόσμος ξεχυνόταν τότε στίς ἐξοχές. Ἀπό μέρες
ἐτοίμαζαν οἱ νοικοκυρές τά φαγητά. Τό πιό συνηθισμένο
γλυκό ἦταν τό ριζόγαλο. Τό ἅπλωναν σέ πιατέλες καί τό
στόλιζαν μέ κανέλα, σχηματίζοντας δέντρα, λουλούδια,
ἄστρα...

Ἡ κυρα-Βασιλική εἶχε ἐτοιμάσει γιὰ τήν περίσταση ἓνα
σωρό λιχουδιές!

Σηκώθηκαν πρωί-πρωί κι έφαγαν, γιά νά «μή τούς μπουκώσει ό κοῦκος» (¹).

-Τί συνήθεια κι αὐτή! γελοῦσε ό Χαρίσης. Τί σχέση έχουμε μέ τόν κοῦκο;

-Κι ἂν μᾶς «μπουκώσει» δηλαδή, τί θά γίνηι; Δέν εἶδα καί κανένα μπουκωμένο.

-Τίποτε! ἀπάντησε ό πατέρας του. Μιά πρόληψη πού ὅμως ἔχει κάποιο λόγο! Ἐτσι τρώγοντας δηλαδή, ἐτοιμαζόμαστε πιό γρήγορα καί φεύγαμε γιά τό δάσος, γιά τίς δουλειές, γενικά.

Πραγματικά ξεκίνησαν πρίν βγεῖ ό ἥλιος. Μέ τή δροσούλα.

Ὅλη ἡ συντροφιά βολεύτηκε σέ δύο ἀμάξια. Τά κουδουνάκια ἀπό τά ἄλογα χτυποῦσαν ζωηρά. Τά παιδιά τραγουδοῦσαν χαρούμενα:

Μάη μ', Μάη μ', χρυσομάη μ',
τί μᾶς ἄργησες
καί δέ φάνηκες,
νά μᾶς φέρεις τά λουλούδια
καί τήν ἀνοιξη;

Στό δρόμο συναντοῦσαν κι ἄλλες συντροφιές. Ἦταν πραγματικό πανηγύρι!

Σέ μία καταπράσινη βουνοπλαγιά ό κυρ Γιώργης εἶπε νά σταθοῦνε.

Ἀπλῶσαν τά «κιλίμια», βγάλαν ἀπό τά ἀμάξια τά πανέρια μέ τά φαγητά κι ἐτοίμασαν τραπέζι.

Κάτω ἀπό μία καστανιά, οἱ δύο παρακόρες -ἡ Τάνια καί ἡ Κούλα- ἀνάψαν φωτιά νά ζεστάνουν τά «κιχιά» (²). Ἡ Ἑλένη ταχτοποιοῦσε τά «πνάκια» (³).

(¹) Νά μήν εἶναι νηστικοί, ὅταν λαλήσει ό κοῦκος.

(²) Τυροπιτάκια.

(³) Ξύλινα πιάτα γιά τή μεταφορά φαγητῶν. Εἶχαν ξύλινο στεγανό σκέπασμα σέ ξύλινο δοχεῖο πού τό χρησιμοποιοῦσαν κι αὐτό γιά πιάτο.

Ὁ πατέρας μέ τήν «ἀξιάλ» ⁽⁴⁾ προσπαθοῦσε νά βρεῖ, τί ὥρα ἦταν περίπου. Τότε δέν ὑπῆρχαν ρολόγια. Ὑπολόγιζαν, λοιπόν, τό χρόνο μέ τή βουκέντρα: Μετροῦσαν ἔτσι τήν ἀπόσταση τοῦ ἡλίου ἀπό τό σημεῖο τῆς ἀνατολῆς ἢ τῆς δύσης!

Ὁ Χαρίσης κι ὁ Νικόλας ἀποφάσισαν νά «ἐξερευνήσουν» τήν περιοχή.

-Μή ξεμακρύνετε, συμβούλεψε χαμογελαστά ἡ μητέρα.

Τά δύο ἀγόρια τό ὑποσχέθηκαν. Κι ἄρχισαν τό σκαρφάλωμα.

-Γιά δές ἀπό δῶ ψηλά, πῶς φαντάζει ὁ κατάσπαρτος κάμπος! εἶπε μέ θαυμασμό ὁ Χαρίσης καί συνέχισε: Ἄν προσέξεις δεξιά μας, φαίνεται μιά σπηλιά μισοκρυμμένη μέσα στούς θάμνους. Πάμε νά δοῦμε, τί κρύβει; Τί ἔχουμε νά χάσουμε;

-Γιά στάσου ἀποκρίθηκε ὁ Νικόλας, ὑποσχεθήκαμε νά μή πᾶμε μακριά. Πρέπει νά κρατήσουμε τό λόγο μας. Τί ἀντρες εἶμαστε;

-Ἐλα, καημένη, παρακάλεσε ὁ φίλος του. Γιά λίγα βηματάκια γίνεται ὁ λόγος; Μήπως φοβᾶσαι στό σκοτάδι; Δέ σοῦ φαίνεται...

-Εἶναι κι αὐτό... ψιθύρισε ὁ ἐπιφυλακτικός Νικόλας. Σπηλιά εἶν' αὕτη... Δέν ξέρουμε τί κρύβει.

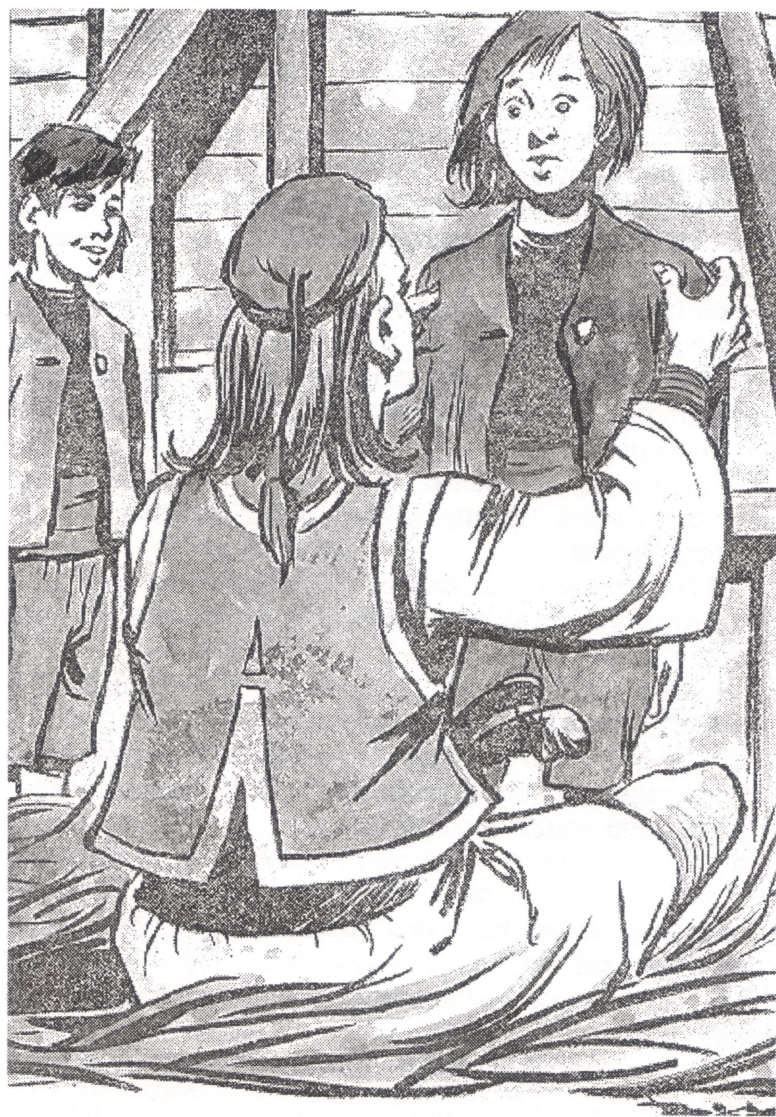
Ἀλλά μιά καί ὁ Χαρίσης δέ σκόπευε νά ὑποχωρήσει, τόν ἀκολούθησε πειθαρχικά. «Θά τόν προφυλάξω, σκεπτόταν, ἀπό καμιά ἀπερισκεψία».

Τά δύο παιδιά σύρθηκαν μέσα στή σπηλιά ἀπό τό στενό ἀνοιγμά της.

Σέ λίγο ὁμως βρεθήκανε σ' ἓνα ἄρκετά φαρδύ καί ψηλό χῶρο.

Σηκώθηκαν λοιπόν ὀρθια καί προσπάθησαν νά ἐξακρι-

(4) Βουκέντρα.

βώσουν από ποῦ ἀκουγόταν ἓνας ἀπόμακρος θόρυβος, σάν νά ἀνάπνεε βαθιά κάποιος, πού κοιμόταν βαθιά. Κάτι σάν ἐλαφρό ροχαλητό.

Πρώτος ὁ Χαρίσης διέκρινε μέσα στό μισοσκόταδο, κάπου στό βάθος ἓναν ἄντρα σκεπασμένο μέ σανό. «Ποῦ βρέθηκε ὁ σανός καί ὁ ἄνθρωπος ἐδῶ μέσα;» ἀναρωτήθηκε καί θαρρετά πλησίασε τόν ξαπλωμένο μέ τή σκέψη, ὅτι κάποιος κατατρεγμένος πατριώτης πρέπει νά 'ταν ὁ ξαπλωμένος ἄνθρωπος πού κοιμόταν βαθιά.

Ἀπό κατατρεγμένους πατριώτες ἄλλο τίποτα στά χρόνια ἐκεῖνα.

Ὁ Νικόλας ἀκολουθοῦσε δισταχτικός, ὅταν ξαφνικά, ἔμεινε σάν ἀπολιθωμένος:

Ὁ κοιμισμένος πού τό πρόσωπό του μόλις τό φώτιζε τό ἀναμμένο δαδί, πού κρατοῦσε ὁ Χαρίσης, θύμιζε τό χαμένο πατέρα του, μ' ὅλη τήν κακοπάθεια πού 'δειχνε καί τά χρόνια πού πέρασαν.

Στό θόρυβο, πού 'καναν τά σιγανά βήματα τῶν παιδιῶν, ὁ ἄντρας ἀναδεύτηκε κι ἀνασηκώθηκε ἀνήσυχος, ξαφνιασμένος.

Ἦούχασε ὅμως καί συνῆλθε, ὅταν διαπίστωσε, ὅτι οἱ ἐπισκέπτες του ἦταν δυό παιδιά.

Κάποια στιγμή, ἄνοιξε διάπλατα τά μάτια του: Στό ἓνα ἀγόρι ἀναγνώρισε τό γιό του, τό Νικόλα, καί δέ μπόρεσε νά κρατηθεῖ.

Τόν ἄρπαξε στήν ἀγκαλιά του καί τόν ἄσφιξε δυνατά, κλαίγοντας.

-Παιδί μου, ἀγόρι μου, ἔλεγε καί ξανάλεγε. Εἶναι ἀλήθεια, ἢ ὄνειρεύομαι;

Μετά τόν κοίταξε μέ καμάρι.

-Πόσο ψήλωσες, Νικόλα μου! μονολόγησε. Ἄντρας ἐγινες!

Ὁ ἄλλοτε φλύαρος Χαρίσης ἔστεκε βουβός. Κι ὁ Νικόλας κάποτε κατάφερε, μέσα στήν παραζάλη του, ν' ἄρθρῳσει:

-Γιατί χάθηκες, πατέρα; Τί κάνεις έδω; Στίς σπηλιές....
Σέ κατατρέχουνε; Πές μου!

-Γιέ μου, απάντησε εκείνος, μιά μέρα θά μιλήσουμε...
τώρα όχι. Δέν είναι καιρός.

-Πού βρίσκεσαι, πατέρα, έπέμενε ό μικρός. Γιατί δέν
μπορεί νά μένεις πάντα έδω μέσα, σάν τ' άγρίμια, χωρίς
λόγο.

-Βρίσκομαι εκεί, πού μέ καλεϊ τό καθήκον, άγόρι μου.
Είμαι ήσυχος, πώς είσαι, όπως μαθαίνω, σέ καλά χέρια.
Νά προκόψεις γιά τήν πατρίδα.

-Σέ έπεθύμησα, πατέρα, καί σένα καί τή μητέρα, ψιθύ-
ρισε μέσα στά δάκρυά του ό Νικόλας. Ζω ξένος ανάμεσα
σέ ξένους.

-Νά ξέρεις, πώς είμαστε καλά, τόν καθυσύχασε εκείνος
καί σ' άγαπούμε πολύ. Άλλά έπρεπε νά φύγουμε, γιά νά
γλιτώσουμε από τούς Τούρκους καί ν' άγωνιστούμε γιά
τή λευτεριά.

-Θέλω νά 'ρθω μαζί σου, φώναξε τό παιδί. Ν' άγωνιστώ
κι έγώ, νά... Είμαι μεγάλος πιά.

-Θά γίνει κι αυτό! Τόν θεβαίωσε καθησυχαστικά ό πα-
τέρας. Άλλά ακόμα δέν έφτασε αυτός ό καιρός. Ός τότε,
θά μείνεις μέ τούς καλούς ανθρώπους, πού σέ φροντί-
ζουν καί σ' άγαπούν. Ίδίως ό φίλος σου, ό Χαρίσης, πού
στέκει δίπλα σου, αυτή τήν ώρα, άπορημένος καί παραπο-
νεμένος!

-Πού μέ ξέρετε έσεϊς; ρώτησε ό μικρός. Πού ξέρετε τό
όνομά μου...

-Όλα τά μαθαίνω, παιδιά μου, όμολόγησε ό γενναίος
πολεμιστής τών βουνών. Τώρα, όμως, είναι ώρα νά πη-
γαίνετε, νά μήν άνησυχήσουν οί δικοί σας. Δέν είναι
πρεπούμενο.

Κι έσπρωξε άπαλά τά παιδιά πρós τήν έξοδο τής
σπηλιάς, άγκαλιάζοντας μέ τό βλέμμα του τό θλαστάρι
του.

-Πότε θά σέ ξαναδω, πατέρα; Τραύλισε ό Νικόλας,

κοιτάζοντάς τον παρακλητικά στά μάτια. Δέν μπορώ χωρίς έσένα, τώρα ιδίως πού σέ είδα. Οί σπηλιές νά σέ χαίρονται;...

-Στό υπόσχομαι, ότι θά μέ ξαναδεΐς. Τό πότε, δέν τό ξέρω. Σās παρακαλώ, όμως, καί τούς δυό τό μυστικό μας, τό ότι δηλαδή μέ ανταμώσατε, νά μή τό πείτε σέ κανένα! Άκούτε; Σέ κανένα. Τά μυστικά πού φυλάγονται εΐναι όπλα σ' ένα άγώνα. Αυτό νά μή τό ξεχάσετε ποτέ. Εΐναι όπλα...

Τά άγόρια τό υποσχέθηκαν.

Άφου έσφιξε τά δυό παιδιά στήν άγκαλιά του, ό άγωνιστής τά συνόδεψε ώς εκεί πού φάνηκε τό άνοιγμα τής σπηλιάς.

Έκείνα σέ λίγο θά έβγαιναν στό φώς, εκείνος θά έμενε στό σκοτάδι.

Οί δυό φίλοι ξαναβρέθηκαν σιωπηλοί καί σκεπτικοί στόν καθαρό άέρα τής έξοχής. Εΐχαν ζήσει ένα όνειρο; Δέν ήξεραν...

Ό Νικόλας κρυφόκλαιγε στό δρόμο.

Ό Χαρίσης, όμως, τόν έπιασε άποφασιστικά από τό χέρι, λέγοντας:

-Πρέπει νά αισθάνεσαι περήφανος γιά τόν πατέρα σου καί νά προσπαθήσεις νά 'χεις δύναμη, όπως κι εκείνος. Πάμε, γιατί θ' ακούσουμε φωνές καί δέ θά μπορούμε νά δικαιολογηθούμε! Σκούπισε τά μάτια σου καί τσιμουδιά. Τ' άκουσες; Τά μυστικά εΐναι όπλα...

Γύρισαν, τρέχοντας, εκεί πού είχαν αφήσει τήν οικογένεια.

-Επιτέλους, φτάσατε, παρατήρησε σοβαρά ό κυρ Γιώργης. Ό ήλιος πήγε μιά αξιάλ πάνω. Ώρα φαγητού. Έσās περιμέναμε.

Έφαγαν μέ όρεξη, τραγούδησαν, αντάλλαξαν άθώα πειράγματα, χόρεψαν.

Άνοιξη γύρω, άνοιξη στίς καρδιές, εκείνη τήν πρώτη μέρα του Μαγιου!

Όλη τήν υπόλοιπη μέρα ό Νικόλας άγωνίστηκε, γιά νά

μή καταλάβουν οι γύρω του τη συγκίνησή του. Για νά μή καταλάβουν, ότι αυτός ώρες - ώρες δέν... βρισκόταν εκεί, αλλά στό βάθος μιᾶς σπηλιάς σέ μία ζεστή, τήν πιό ζεστή ἀγκαλιά!.. Ἐνός ἀγωνιστῆ πατέρα.

ΟΝΕΙΡΑ

Κόντευε νά περάσει μήνας κι ό Νικόλας συλλογιζόταν μέ νοσταλγία τή σύντομη συνάντηση μέ τόν πατέρα.

Κάθε τόσο, αισθανόταν ένα βαθύ πόνο, γιά τούς γονείς του, πού δέν ήξερε, σέ ποιό βουνό είχαν τό κονάκι τους καί τί ήταν εκείνο πού τούς κράταγε μακριά του.

Γιά τόν παππού, τουλάχιστον, γνώριζε τή ζωή του στό Περιβόλι. Τόν φανταζόταν τά βράδια νά σκαλίζει τό ξύλο, γιά νά κάνει καλότεχνα, ξυλόγλυπτα αντικείμενα. Πόσα πράγματα του είχε μάθει.

Καί στήν Κοζάνη, βέβαια, ή θετή του οικογένεια, τόν είχε κερδίσει μέ τήν αγάπη καί τή στοργή της. Ίδίως ό Χαρίσης τόν θεωρούσε άδερφό του από τότε, πού τούς ένωνε τό μεγάλο μυστικό τής σπηλιάς, εκείνο τό μαγιάτικο πρωινό.

Συχνά ξεμοναχιάζονταν καί τά συζητούσαν.

Οἱ μεγάλοι ἀποροῦσαν.

-Τί λένε, τέλος πάντων, αὐτά τὰ παιδιά; εἶπε ἓνα βράδυ ὁ κυρ Γιώργης στή γυναῖκα του. Πολλά μυστικά σάν νά ἔχουν τώρα τελευταῖα.

-Ἔ, καημένε, παιδικά πράγματα. Περπατᾶνε στά δεκατρία καί θέλουν νά κάνουν τούς μεγάλους! ἀπάντησε ἐκεῖνη.

Ποῦ νά φανταστεῖ ἡ ἀπλοϊκή γυναῖκα, ὅτι στά δύο παιδιά εἶχε φυτρώσει ὁ σπόρος τῆς Μεγάλης Ἰδέας, γιά τή λευτεριά τῆς Πατρίδας! Ποῦ νά τό φανταστεῖ.

-Εἴμαστε Ἕλληνες, ἔλεγε μέ καμάρι ὁ Χαρίσης. Θά γίνω δάσκαλος, γιά νά μεταδώσω στά Ἑλληνόπουλα τόν πόθο γιά τή λευτεριά.

-Μά ὁ πατέρας σου θέλει νά σέ κάνει γιατρό, τόν διέκοψε ὁ Νικόλας, κι ἔχει δίκιο, γιατί θά προσφέρεις ἀκόμα περισσότερα, ὅταν ἀρχίσει ὁ μέγας ἀγώνας. Τό πᾶν δέν εἶναι νά κρατᾶς μόνο τό ντουφέκι, μά νά συντρέχεις, ὅπου εἶναι ἀνάγκη.

-Ἴσως νά ἔχεις δίκιο, παραδέχτηκε τό ἀγόρι. Τότε, νά γίνεις ἐσύ δάσκαλος! Θά παρακαλέσω τόν πατέρα, νά σοῦ ἀφήνει περισσότερο καιρό ἐλεύθερο, γιά μελέτη... Γιατί τώρα σέ ἀποσπούν περισσότερο ἄλλες δουλειές τοῦ μαγαζιοῦ.

-Κι αὐτό τόν καιρό πού ἔχω μοῦ φτάνει μέ τό πάρα πάνω, εἶπε ὁ φίλος του. Στήν ἀνάγκη, θά περιορίσουμε τά παιχνίδια. Μεγαλώσαμε πιά!

-Ξέρεις, εἶπε πάλι ὁ Χαρίσης, ποῦ σπούδασε ὁ καινούργιος μας δάσκαλος; Στά Ἀμπελάκια! Καί τόν τελευταῖο χρόνο τόν παρέλαβε ἓνας σοφός: ὁ ἱεροδιάκονος Γρηγόριος Κωσταντάς. Σπουδαία μορφή!

-Τί λές; ἀπόρησε ὁ συνομιλητής του. Λένε, ὅτι εἶναι πολύ πλούσιο μέρος τά Ἀμπελάκια, χάρη στό βαμπάκι του καί στό ἐμπόριο μέ τά κόκκινα νήματα. Εἶναι περιζήτητα καί στή Βιέννη ἀκόμα. Ἔχουμε στό μαγαζί καί τά μοσχοπουλάμε.

-Ναί, μάς μίλησε τό πρωί ὁ δάσκαλος, γιά τόν πλούσιο αὐτόν τόπο μέ τά ἐπιβλητικά ἀρχοντικά, τόν διέκοψε ὁ Χαρίσης. Τό μυστικό τῆς ἐπιτυχίας τους στό βάψιμο εἶναι τό χόρτο ριζάρι. Βέβαια, εἶναι μεγάλη τέχνη ἡ βαφικὴ κι οἱ Ἀμπελακιῶτες εἶναι σπουδαῖοι, ὄχι μονάχα σάν τεχνίτες, ἀλλά καί σάν ἄνθρωποι. Μέ τόν πλοῦτο, πού συγκέντρωναν, ἔχτισαν ὀνομαστό σχολεῖο. Ἐκεῖ νά δεῖς σχολεῖο!

-Σᾶς εἶπε ὁ δάσκαλος, πῶς τά καταφέρνουν, νά ἔχουν τόσο μεγάλο ἐμπόριο; ρώτησε μέ περιέργεια ὁ Νικόλας.

-Ἐργάζονται συντροφιά. Οἱ πλούσιοι βάζουν τά χρήματα κι οἱ φτωχοὶ τόν κόπο. Μετά, μοιράζονται τά κέρδη, ἀνάλογα. Οἱ πιό μεγάλες συντροφιές ἔχουν ἀντιπρόσωπους στή Σμύρνη, στήν Κωνσταντινούπολη, στή Βιέννη, στή Λειψία καί σ' ἄλλες πόλεις τῆς Γερμανίας. Σκέψου, τά καραβάνια νά ξεκινοῦν ἀπό τό χωριό, πού βρίσκεται σκαρφαλωμένο στούς πρόποδες τῆς Ὅσσας καί νά φτάνουν σέ τόσο μακρινές πολιτεῖες!

-Πῶς θά ἤθελα νά ταξιδέψω! ἀναστέναξε ὁ Νικόλας. Ν' ἀναπνεύσω ἐλεύθερο ἀέρα, νά δῶ ξένους τόπους! Πολύ θά τό ἤθελα.

-Καί δέν τό λές; Ὁ ἀδερφός μου ὁ Πέτρος φεύγει σέ δυό βδομάδες γιά δουλειές στή Βιέννη. Θά μεταφέρει δέρματα καί θ' ἀγοράσει ἀπό κεῖ διάφορα ἐμπορεύματα, πού χρειάζεται ὁ πατέρας στό μαγαζί. Νά πᾶς μαζί του.

-Κι ὁ μύλος, τί θά γίνει; ρώτησε μ' ἐνδιαφέρον ὁ συνομιλητής του. Μοῦ λές, σέ παρακαλῶ;

-Ὁ Ἡλίας θά τόν ἀναλάβει κι αὐτόν! Θά βοηθήσω κι ἐγώ στό φούρνο. Θά ἔναι κλειστό τό σχολεῖο, κι ἔτσι θά ἔχω καιρό. Εἶναι μιά σπουδαία εὐκαιρία. Κι οἱ εὐκαιρίες δέν ἔρχονται συχνά...

-Ἔ, δέν σέ ἀφήνω μόνο σου! δήλωσε κατηγορηματικά ὁ Νικόλας.

-Ἐσύ θά παραστέκεσαι στὸν Πέτρο. Σήμερα τόν ἄκουσα, πού σέ ζητοῦσε ἀπὸ τὸν πατέρα, ἀλλὰ ἐκεῖνος δίσταζε, γιά νά μὴ κουραστεῖς... Πήγαινε πού σοῦ λέω.

-Άν είναι έτσι, πάω μέ χαρά, δήλωσε τό αγόρι. Θέλω νά έξυπηρετήσω τόν Πέτρο. Θά μου λείψεις, όμως... Αυτό νά τό θυμάσαι.

-Δέν τά τελειώσατε άκόμα; τούς ρώτησε ό κυρ Γιώργης, μπαίνοντας βιαστικός στό δωμάτιο, μέ τό βαρύ του βήμα.

-Πατέρα, φώναξε ό Χαρίσης, ό φιλαράκος όνειρεύεται ένα ταξίδι. Δέν τόν στέλνεις νά μάθει κι αύτή τή δουλειά; Θά τά καταφέρει.

-Συμφωνία κλεισμένη! άπάντησε εκείνος. Τό σκεφτόμουνά από καιρό. Νά δοῦμε, όμως, τί θά κάνεις έσύ, γιόκα μου, χωρίς τή συντροφιά του. Γίνετε αύγοτάραχο μαθές... Ό Φίλιππος κι ό Ναθαναήλ!

-Γιά λίγο καιρό, δέν πειράζει, άπάντησε τό αγόρι. Όταν θά 'ρθεϊ, θά μου διηγηθεϊ όλες τίς έντυπώσεις του, γιά νά 'μαι κι έγώ προετοιμασμένος, όταν μέ στείλεις νά σπουδάσω γιατρός!

Καί γυρνώντας στό φίλο του, πρόσθεσε περιπαιχτικά, κλείνοντάς του τό μάτι.

-Θά σέ περιμένω καί θά τραγουδώ:

«Ξένε μου, στήν ξενιτιά,
πώς στρώνεις; πώς κοιμάσαι;
μέ τί γυαλί πίνεις νερό
καί μένα δέ θυμάσαι;»

ΤΑΞΙΔΙ ΜΕ ΣΥΝΑΠΑΝΤΗΜΑΤΑ

Οι μέρες της προετοιμασίας πέρασαν, χωρίς τίποτα τό εξαιρετικό.

Ή κυρα-Βασιλική μόνο βαριαναστέναζε συχνά, μπεινο-
βγαίνοντας στη μεγάλη κάμαρα.

-Πάλι φεύγεις γιέ μου, τής ξέφυγε τήν παραμονή τής
αναχώρησης. Τούς φοβάμαι τούς ξένους τόπους καί τά
συναπαντήματα! Τά ταξίδια δέν είναι εύκολα στους και-
ρούς μας κι ή καρδιά κάθε μάνας τρέμει ώς τήν ήμέρα
του γυρισμού. Φυλάξου από τά συναπαντήματα. Φυλάξου
σου λέω.

-Τί συναπαντήματα, μητέρα; ρώτησε ό Πέτρος. Βλέ-
πεις, έμπόριο κάνουμε. Τό πήγαινε-έλα, δέν μπορούμε νά
τό αποφύγουμε. Ό πατέρας κουράστηκε. Ήρθε ή σειρά
μου! Αυτό έπρεπε νά τό περιμένεις. Ό κόσμος τώρα
πηγαίνει κι έρχεται...

-Ξέρεις, γιατί άνησυχώ...

Πρωί-πρωί, ξεκίνησε τό καραβάνι.

Έκείνο τόν καιρό, πού οί ληστές παραμόνευαν στίς έρημιές, τά ταξίδια ήταν πάντα έπικίνδυνα. Γι' αυτό ξεκινούσαν πολλοί μαζί: Άλλοι μέ τά άλογα κι άλλοι μέ τά άμάξια τους, μετέφεραν τά προϊόντα του τόπου σέ μεγαλύτερα έμπορικά κέντρα: νήματα, ύφαντά, δέρματα, κρόκο (') κ.ά.

Κι από κεϊ πάλι έπαιρναν άλλα πράγματα, περιζήτητα ιδίως από τούς Τούρκους πού 'χαν άδυναμία στά λουσάτα κι άκριβά πράγματα.

Ή πλατεία είχε μαυρίσει από τούς ταξιδιώτες, τά ζώα καί τ' άμάξια τους φορτωμένα μέπραμάτειες, αλλά καί είδη πρώτης ανάγκης, όπως στρώματα, κιλίμια, ζάχαρη, καφέ, γαλέττες, τυριά, γιατί τά χάνια ήταν λιγοστά κι ίσως νά βρίσκονταν στήν ανάγκη, νά φάνε καί νά κοιμηθούν κανένα βράδυ στό ύπαιθρο, τώρα πού ό καιρός ήταν καλός.

Έπί τέλους φάνηκε κι ό «σπαχής» (²) πού θά τούς συνόδευε ως τή Θεσσαλονίκη, γιά νά τούς προστατέψει από ληστρική επίθεση. Έλληνες ήταν, μά τό έμπόριο οί Τούρκοι τό προστάτευαν, γιατί κέρδιζαν άπ' αυτό. Ήξεραν τό συμφέρον τους.

Ξεκίνησαν.

Οί δικοί του τούς παρακολουθούσαν μέ βουρκωμένα μάτια, ώρα πολλή, ώσπου χάθηκε κι ό τελευταίος ταξιδιώτης πέρα, μακριά, στή στροφή του δρόμου. Ώσπου τούς έκρυψαν τά μακρινά βουνά...

Άς πάνε στό καλό καί στήν εύχή του Θεού. Ό Χρι-

(¹) Φυτό. Κοπανίζουν τά στίγματα του λουλουδιου πού είναι κίτρινα καί άρωματικά. Ή σκόνη (λέγεται καί ζαφορά) χρησιμοποιείται στό χρωματισμό καί σάν άρωμα σέ φαγητά.

(²) Έφιππος Τούρκος στρατιωτικός.

στός κι ή Παναγιά μαζί τους!

Ό Νικόλας πάνω στό άλογάκι του άνάπνεε μ' εύχαρίστηση τό δροσερό άέρα του βουνού.

Ό περιπέτεια άρχιζε. Τό Νικόλα όμως δέν τόν φόβιζε τό άγνωστο. Όθελε τόσο πολύ νά δει κι άλλα μέρη, άλλους άνθρώπους. Κι ιδιαίτερα νά ζήσει λίγες μέρες σέ τόπο έλεύθερο, μακριά από τήν τουρκική σκλαβιά! Τό βραχνά αυτό πού πλάκωνε τά στήθη, αιώνες τώρα σάν βαριά ταφόπετρα.

Πέρασαν ώρες στό λιοπύρι, αλλά τό άγόρι δέν κουράστηκε. Χαιρόταν τά ψηλά δέντρα, τίς πλαγιές τών βουνών, τούς γνώριμους γι' αυτόν ήχους τής έξοχής. Άναπολούσε τήν πατρίδα του, τό Περιβόλι. Πόσο όμορφο θά 'ταν αυτή τήν έποχή!

Ό φωνή του Πέτρου άκούστηκε περιπαιχτική κάπως, μά καλοσυνάτη, κάποια στιγμή.

-Άντε, συνταξιδιώτη, σέ λίγο φτάνουμε στήν πηγή, νά ξαποστάσουμε κι έμείς λιγάκι καί τά βαρυφορτωμένα ζωντανά μας. Τό νεράκι του Θεού είναι δύναμη. Εύλογημένο πράμα!

-Καί νά σκεφτείς, ότι θέλεις ν' αγοράσεις καί θαμπάκι από τή Θεσσαλονίκη! άπάντησε τό παιδί. Τό 'χω σημειωμένο.

-Έ, θά τό άνταλλάξουμε μέ λίγα δέρματα, τόν καθησύχασε ό Πέτρος. Άς καθίσουμε τώρα, αλλιώς τά καημένα τά ζώα δέ θά τά βγάλουν πέρα.

Ό άνάπαυλα ήταν άπαραίτητη.

Όλοι δροσίστηκαν από τό γάργαρο νερό.

Κάποιος θυμήθηκε αινίγματα:

«Έχω ένα πράγμα. Σάν τό δέσω περπατεί καί σάν τό λύσω στέκεται» τί είναι;

-Τό τσαρούχι, φώναξε ό Νικόλας.

-Μπράβο, μικρέ, είπε ένας μεσόκοπος πραματευτής.

Πές μας καί σύ κάτι. Θά κάνουμε πολύ καιρό μαζί. Νά τόν περάσουμε, λοιπόν, εὐχάριστα! Κι ἡ μοναξιά, κατά πῶς κι ἡ φτώχεια, θέλει καλοπέραση.

-Μετά χαρᾶς, εἶπε τό ἀγόρι:

«Κάτω στά πετρώματα
καί στά πετροκόμματα,
πετεινός λάλησε·
κι ὅποιος τόν ἄκουσε,
τό σταυρό του ἔκανε»

Τί εἶναι;

-Δύσκολο αἰνίγμα! φώναξε ὁ ἀστεῖος τῆς παρέας, ὁ κυρ Βαγγέλης, πού πήγαινε στή Βιέννη νά πουλήσει μαλλιά. Στά δύσκολα, μᾶς ἔριξε, παλικαρόπουλο. Δέν εἶπαμε κι ἔτσι!

-Νά τό πάρει τό ποτάμι; ρώτησε στό τέλος, γελώντας ὁ Νικόλας.

-Στάσου, τό θρῆκα, φώναξε ὁ Ἑπειρώτης χαλκωμάτας, ὁ κυρ Σαράντης: Εἶναι ἡ καμπάνα! Θαρρῶ πῶς εἶναι ἡ καμπάνα!

Τότε ξέσπασαν τά χειροκροτήματα.

Ἀπό ἑκείνη τή στιγμή οἱ ταξιδιώτες αἰσθάνθηκαν, ὅτι ἐνώθηκαν περισσότερο.

Ἀκόμα κι ὁ Τοῦρκος «σπαχής» πῆρε μέρος:

-Ἄϊντε, μπρέ παιντιά, εἶπε μέ τή βαριά προφορά του στά ἑλληνικά, νά ποῦμε κανένα τραγούντι νά χορέψουμε!

Ἔτσι κι ἔγινε:

«Ἐγὼ εἶμ' ὀρφανό παιδί,
ἔχω καί χήρα μάνα.
Ἡ μάνα μου μέ στοίχισε
σ' ἓνα καλό ἀφέντη,
ἀφέντης μου πρᾶματευτής,
ἐν ἄξιο παλικάρι,

ἀφέντης μου κάνει χαρά,
χαρά καί πανηγύρι,
μένα μέ κάνει καλεστή,
γιά νά καλνῶ τόν κόσμο,
έκάλεσα έννιά χωριά
καί δεκαπέντε κάστρα...»

Ὁ χορός ἀκολούθησε καί τό κέφι ἔδιωξε γιά λίγο τό
σύννεφο τῆς σκλαβιάς.

Μόλις ξεκίνησαν οἱ ταξιδιώτες μας, μετά τήν ἀνάπαυλα
στήν πηγή, ἀκολούθησαν ἕνα ἀπόκρημνο μονοπάτι, πού
περνοῦσε μέσα ἀπό ἕνα φαράγγι.

Θαρρεῖς κι ἀγρίεψε ξαφνικά ἡ φύση. Ὁ ἥλιος κρύφτη-
κε ἀπό τήν ψηλή σουβλερή κορφή κάποιου βουνοῦ κι
ἦταν σάν νά σουρούπωσε ξαφνικά, μέ τά σύννεφα πού
μαζεύτηκαν ἀπό τή μιά στιγμή στήν ἄλλη.

Τό караβάνι προχωροῦσε, ὅμως, γιατί, ὅπως εἶχε ἀπο-
φασιστεῖ, ἔπρεπε νά διανυχτερέψουν σ' ἕνα χάνι, γιά
περισσότερη ἀσφάλεια.

Φήμες κυκλοφοροῦσαν, ὅτι λιποτάχτες τοῦ τακτικοῦ
τουρκικοῦ στρατοῦ τριγύριζαν στήν περιοχή, κι ἄρπαζαν
καί σκότωναν.

Γι' αὐτό ἦταν ὀπλισμένοι ὅλοι οἱ ταξιδιώτες, ἐκτός ἀπό
τό Νικόλα, πού 'χε πάρει τή σαῖτα του! Καί τόν κοροῖ-
δεuan οἱ ἄλλοι, γιά τό «βαρύ» ὀπλισμό του!

Τό χάνι κάποτε φάνηκε ἀπό μακριά.

Κόντευε νά νυχτώσει, ὅταν ἀκούστηκαν ἄγριες τουρκι-
κές κραυγές:

-Σταματήστε!

Στόν κοντινὸ βράχο, καμιά εἰκοσαριά βρώμικοι κουρε-
λῆδες, ἦταν συγκεντρωμένοι, ὀπλισμένοι καί ἀπειλητικοί.
Ὁ «σπαχήρ» ἀγρίεψε:

-Φύγετε, γιατί θά πυροβολήσω, είπε.

΄Αλλά εκείνοι έτοιμάστηκαν γιά επίθεση.

Τότε κι οι ταξιδιώτες πρότειναν τά όπλα τους. ΄Επρεπε ν' άμυνθοϋν.

Ό Νικόλας, πίσω από ένα βράχο, μάζευε κι έριχνε πέτρες στους λιποτάχτες, πού σκόπευαν ν' άρπάξουν χρήματα καί έμπορεύματα.

Γινόταν μεγάλο κακό...

Εύτυχώς, όμως, από την άντικρινή πλαγιά, φάνηκαν ένοπλοι καθαλήρηνδες, πού άνάγκασαν τούς ληστές, νά τό βάλουν στά πόδια.

Οι ταξιδιώτες άγκάλιαζαν τούς νικητές καί σωτήρες τους.

Ό Τουρκος «σπαχής», πληγωμένος στό χέρι καί στό πόδι, παρακολουθοϋσε μέ άπάθεια τή σκηνή. Καταλάβαινε, ότι οι όπλισμένοι άντρες ήταν «γκιαούρηδες» τών βουνών, αλλά στήν κατάσταση πού βρισκόταν, προτίμησε νά κάνει τόν κουτό. Όταν θά γύριζε στήν Κοζάνη, θά άνάφερε τό περιστατικό στους άνωτέρους κι εκείνοι ξέρανε καλύτερα, τί έπρεπε νά κάνουν!

Γιά τήν ώρα, γιά τό συμφέρον, του έκανε πώς δέν είδε τίποτα.

Ό Νικόλας ήθελε νά ρωτήσει γιά τόν πατέρα του, μά δέν τολμοϋσε. Είδε, όμως, ότι ό Πέτρος μιλοϋσε φιλικά μ' ένα ψηλό άντρα καί πλησίασε, δισταχτικά. Έκείνος, του χάϊδεψε τά μαλλιά, λέγοντας:

-Κρίμα, πού δέν ήταν μαζί μας κι ό πατέρας σου. Θά καμάρωνε τόν άφοβο γιό του. Μπράβο, παλικάρι μου! Τό λέει ή καρδιά σου.

Καί μετά, πρόσθεσε πιό δυνατά:

-Γειά σας, πατριώτες, καί καλό ταξίδι!

Αυτό ήταν τό σύνθημα: γρήγορα ή μικρή ομάδα άπομακρύνθηκε, σκαρφαλώνοντας, σάν άστραπή, στό απόκρημνο βουνό, πού όρθωνόταν σκοτεινιασμένο μπροστά τους.

Στό μεταξύ, είχαν δώσει τίς πρώτες βοήθειες στόν Τουρκο πληγωμένο.

Στή συνέχεια, τόν μετάφεραν στά χέρια ὡς τό χάνι.
Ἐκεῖ, θά ἔμενε ὥσπου νά συνέλθει.

-Ἐσεῖς, θά συνεχίσετε μόνοι σας ἀπό δῶ ὡς τή Θεσσαλονίκη, ἔλεγε στούς ἐμπόρους, καί σᾶς συλλογίζομαι, πῶς θά τά βγάλετε πέρα! Δύσκολος δρόμος! Τό εἶδατε καί μόνοι σας.

Η ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Φαίνεται, ότι ή συντροφιά ήταν τυχερή. Ή υπόλοιπη διαδρομή, ως τή Θεσσαλονίκη, πέρασε χωρίς μεγάλες περιπέτειες. Τούς ταλαιπώρησαν, βέβαια, τό κρύο καί μιά δυνατή βροχή.

Αισθάνθηκαν όμως τόση ανακούφιση, όταν διέκριναν από μακριά τό κάστρο τής Θεσσαλονίκης!

Όλοι, τότε, μ' ένα στόμα, δόξασαν τόν Θεό, πού τούς βοήθησε νά φτάσουν ως τή μεγάλη αύτή πόλη τής Μακεδονίας, γεροί, γερά τά ζώα, άκαίριο τό έμπόρευμα.

Γοητεύτηκαν όλοι, όσοι έπισκέπτονταν για πρώτη φορά, τό μεγάλο αυτό κέντρο του Έλληνισμού.

Σπίτια μέ πολλά πατώματα, ξεφύτρωναν σέ κάθε δρόμο. Ήταν πραγματικά έπιβλητικά, μέ τά κλειστά τους μπαλκόνια. Ήταν περιτριγυρισμένα από παραμυθένιους, λουλουδισμένους κήπους μέ σιντριβάνια καί πουλιά. Κά-

ποιο ανατολίτικο ύφος ήταν ή σφραγίδα του τούρκου αφέντη πάνω στην ελληνικότατη αυτή πολιτεία της πανάρχαιας Μακεδονίας.

Είχαν έδω καί απέραντα άμπέλια. Όπως τούς πληροφορήσαν στο χάνι πού ξεπέζεψαν, φημίζονταν τά κρασιά τους. Άλλά καί τό νερό της πόλης ήταν όλόδροσο, γιατί έρχόταν από τό Χορτιάτη.

Τό καλοκαίρι, άγωγιάτες έφερναν από τό βουνό πάγο καί τόν μοσχοπουλούσαν.

Έκείνο, όμως, πού 'κανε τήν πιό μεγάλη έντύπωση στο Νικόλα, ήταν ή θάλασσα! Τί στοιχείο κι αυτό!

Γιά πρώτη φορά στή ζωή του τήν αντίκρισε καί μαγεύτηκε από τήν άπεραντοσύνη της. Στο λιμάνι ήταν κι ένα μεγάλο καράβι μέ πανιά.

Τό παιδί παρακολούθησε άρκετή ώρα τούς άντρες, πού φόρτωναν μπάλες μέ μπαμπάκι καί καπνά.

Ή γή μας, άν καί σκλαβωμένη, δέν έπαψε ποτέ νά γεννάει, νά καρπίζει καί νά στέλνει τά προϊόντα της καί σέ γειτονικές χώρες.

Μετά άκολούθησε τόν Πέτρο στο Μπεζεστένι: τή μεγάλη θολωτή αγορά.

Έκεί έχασε τό μυαλό του! Οί πωλητές διαλαλούσαν κάθε λογής έμπορεύματα. Δέν ήξερε κανείς, τί νά πρωτοθαυμάσει: Χρυσοκέντητα ύφάσματα, σπαθιά στολισμένα μέ πολύτιμα πετράδια, κοσμήματα, άντικείμενα διάφορα από άλάβαστρο κι ένα σωρό άλλα πράγματα, πού θάμπωναν τά μάτια.

Ένα πλήθος από άγοραστές καί πωλητές πηγαινοερχόταν. Ήταν τόσος ό συνωστισμός, πού τό άγόρι φοβήθηκε, μή χαθεί. Δέν ήταν καθόλου δύσκολο, μέσα σέ τέτοια άνθρωποπλημμύρα.

Έπί τέλους, έφτασαν στόν προορισμό τους: Στόν Έβραίο έμπορο μέ τά πολλά παζάρια! Ένας άνθρωπος ξερακιανός, μ' ένα μικρό γενάκι, πονηρός καί γλυκομίλητος. Τελικά, συμφώνησαν: έδωσαν τά δέρματα καί πήραν άρκετές μπάλες μπαμπάκι.

Τό μεγάλο πρόβλημα τώρα ήταν, νά βγοῦν ἀπό τό «λαβύρινθο», ὅπου ὁ ἕνας ἐσπρωχνε τόν ἄλλο.

Σέ μιά ἀπότομη στροφή, ὁ Νικόλας χωρίστηκε ἀπό τό σύντροφό του καί βρέθηκε ἀνάμεσα σέ παρέα ἀπό νέους Ἑβραίους, πού μιλοῦσαν στή γλώσσα τους κι ἔκαναν τόσο θόρυβο, πού τό παιδί τά ἔχασε ὁλότελα. Προχωροῦσε στά τυφλά. «Κάπου θά ὑπάρχει ἐξοδος, σκεφτόταν. Ἐκεῖ, δίχως ἄλλο, θά μέ περιμένει ὁ Πέτρος».

Ἔτσι κι ἐγίνε, εὐτυχῶς. Ξαναντάμωσαν καί διευθύνθηκαν πρὸς τό χάνι τους, πού τούς περίμεναν οἱ ἄλλοι.

Στό δρόμο νέα λαχτάρια τούς περίμενε! Ἄκουσαν μιά κανονιά κι εἶδαν τόν κόσμο, νά τρέχει ἀλαφιασμένος. Κοντοστάθηκαν, κοιτάζοντας ἕνα γύρω καί ρωτώντας τούς βιαστικούς διαβάτες. Ἐμαθαν, ὅτι αὐτό ἦταν τό σῆμα πυρκαγιᾶς. Κάπου θά ἔπιασε φωτιά.

Πραγματικά, στό βάθος, ὅπου ξαπλωνόταν ἡ ἐβραϊκή συνοικία μέ τὰ ξυλόσπιτά της, διέκριναν ἀπειλητικές φλόγες καί μαῦρο καπνό νά ὑψώνονται στὸν οὐρανό. Ἡ ἀνταύγεια τῆς πυρκαγιᾶς ἔφτανε ὥς τό δρόμο, πού ἀκολουθοῦσαν κι ὅπως πύκνωνε τό σκοτάδι, τό θέαμα ἦταν τρομαχτικό.

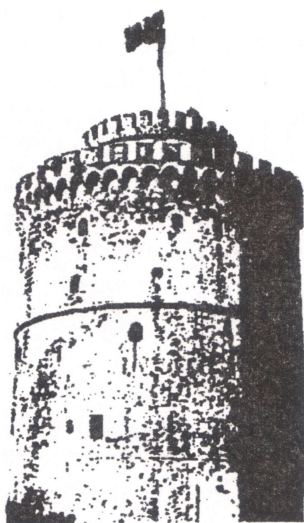
Ἐφτασαν μέ τὴν ψυχὴ στό στόμα στό χάνι τους, πού βρισκόταν στήν ἄλλη ἄκρη τῆς πόλης. Τό μυαλό τους, ὅμως, κλωθογύριζε στή φρίκη τῆς φωτιᾶς καί στοὺς δυστυχημένους, πού θά ἔχαν μείνει ἄστεγοι.

Στό βραδινὸ φαγητό, μαζεύτηκαν ὅλοι, γύρω ἀπὸ ἕνα «ἀτέλειωτο», ὅπως τό χαρακτήρισε ὁ Νικόλας, τραπέζι, μέ φαντὸ τραπεζομάντιλο, ὄχι ἰδιαίτερα καθαρὸ, ἀραδιασμένα πῆλινα πιάτα καί πῆλινες κοῦπες γιὰ νερό.

Ἡ συζήτηση περιστράφηκε στό θέμα τῆς φωτιᾶς. Ὁ ξενοδόχος εἶπε, ὅτι ἐγίναν μεγάλες ζημιές καί πρόσθεσε:

-Εἶναι μεγάλη καί φανταχτερὴ ἡ πόλη μας. Δυὸ κακά ὅμως μᾶς βασανίζουν πολὺ: οἱ συχνές πυρκαγιές καί οἱ θέρμες. Τὰ βαλτοτόπια, ἀνάμεσα στή Θεσσαλονίκη καί στό Βαρδάρη ποταμό, εἶναι ἐστίες κουνουπιῶν... Πολλές ἐπιδημίες μᾶς θερίζουν...

«Κάθε τόπος έχει τὰ καλά καί τὰ κακά του» συλλογιζόταν ὁ Νικόλας, καθώς ἔπεφτε νά κοιμηθεῖ κατακουρασμένος, μετά ἀπό μιά ἡμέρα γεμάτη τρεχάματα κι ἔντονες ἐντυπώσεις.

ΕΝΑ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΡΗΓΑ

Πέρασαν δέκα μέρες στη Θεσσαλονίκη κι οι δουλειές τοῦ Πέτρου δέν ἔλεγαν νά τελειώσουν μέ διάφορους «ἐμπορους» πού συναντοῦσε. Τίς πιό πολλές φορές, πήγαινε μόνος του. Ὁ Νικόλας ἔμενε στό χάνι.

Ἐκεῖ γνώρισε τόν ἀνηψιό τοῦ ἰδιοκτήτη, τόν Κώστα, πού βοηθοῦσε πρόθυμα σ' ὅλες τίς δουλειές. Ἦταν λιγομίλητο παιδί, γιά τήν ἡλικία του καί κάπως συνεσταλμένο καί δειλό.

Σιγά-σιγά, τά δυό ἀγόρια συνδέθηκαν περισσότερο κι ἄρχισαν νά ἐμπιστεύονται ὁ ἓνας τόν ἄλλο. Σιγά - σιγά ἔγιναν φίλοι.

Ἐνα βράδυ, πού περιποιοῦνταν κι οἱ δυό τά ἄλογα, ὁ Νικόλας ἀναστέναξε:

-Ἐγώ βρίσκομαι στή μεγαλούπολη κι ὁ πατέρας μου, ποιός ξέρει, τί νά κάνει... μονολόγησε. Σέ ποιές σπηλιές καί ποιά βουνά νά λημεριάζει.

-Τά ίδια, συλλογίζομαι κι εγώ, όμολόγησε ό Κώστας. Ήμουνα μωρό, τό 1784, όταν οι Τούρκοι κατάστρεψαν τό χωριό μου, τό Βλάτσι. Ή μάνα μου μέ άλλες γυναίκες κρύφτηκαν σέ μία κοντινή σπηλιά κι έτσι γλίτωσαν τή σφαγή. Ό πατέρας μου, κι άλλοι άντρες, ανέβηκαν στό βουνό, τό Μουρίκι. Είμαι ό όπλαρχηγός ό Γιάννης Φαρμάκης, πού τόν έπικήρυξαν...

-Κι έμένα, είπε ό Νικόλας, είναι πρωτοπαλίκaro του καπετάν Σαράντη. Πήρε καί τή μάνα στό βουνό... Δέν μου τό 'πε, μά έτσι θά 'γινε.

-Τή δικιά μου, τήν κάλεσε κοντά του ό θεός μου, έδω στή Θεσσαλονίκη. Μέ μεγάλωσε, ύφαινοντας στόν άργαλειό κιλίμια. Τώρα κι εγώ προσπαθώ νά τήν ξεκουράσω... Είμαι καί άνήμπορη.

-Θά 'ναι ένδιαφέρουσα ή δουλειά σου, παρατήρησε ό Νικόλας.

-Βέβαια, άπάντησε τό άγόρι. Γνωρίζω διάφορους άνθρώπους, πλούσιους καί φτωχούς, έξυπνους καί κουτούς, μορφωμένους κι αγράμματους. Τό χάνι είναι ένα σχολειό! Τά βράδια, μέ τό φώς του κεριού, διαβάζω ένα βιβλίο, πού 'φεραν μαζί τους οι ταξιδιώτες από τά ξένα. Σκέψου, έλληνικό βιβλίο, τυπωμένο στή Βιέννη από τό Ρήγα! Τόν έχεις άκούσει: Σπουδαίος Έλληνας:

-Κάτι ξέρω κι εγώ γι' αυτόν τό μεγάλο πατριώτη, είπε ό Νικόλας. Θά μπορούσα νά διαβάσω μαζί σου, άπόψε, πρίν πλαγιάσουμε;

-Ναί, βέβαια, άποκρίθηκε ό καινούργιος φίλος. Νά 'ρθείς. Αύριο, πρέπει νά τούς τό δώσω πίσω, γιατί γυρίζουν στή Σιάτιστα καί θά τό πάρουν.

Έκείνο τό βράδυ, τά δυό παιδιά ξεnúχτησαν, διαβάζοντας τό δύσκολο γι' αυτά βιβλίο «Φυσιικής άπάνθισμα», πού τύπωσε τό 1790 ό Ρήγας, γιά νά καταπολεμήσει τίς δεισιδαιμονίες καί νά φέρει σ' έπαφή τό λαό μέ τήν έπιστημονική γνώση.

Ἡ γλώσσα, πού χρησιμοποιοῦσε, ἦταν ἀπλή καί φανερή ἢ προσπάθειά του, νά μορφώσει τό Γένος, ὥστε ν' ἀναγεννηθεῖ μέσα ἀπό τήν παιδεία.

Ξημέρωσε, ὅταν κλείσαν τό βιβλίον.

-Θά παρακαλέσω τόν Πέτρο, νά μέ πάει νά ἐπισκεφτῶ αὐτό τό μεγάλο Δάσκαλο, ὅταν φτάσουμε στή Βιέννη. Ἐξομολογήθηκε στόν Κώστα ὁ μικρός Περιβολιώτης. Δέ θέλω τίποτα ἄλλο νά δῶ στή Βιέννη. Τί ἄλλο πιά ἀξιοθέατο ἀπό τό Ρήγα.

-Κάνεις, φίλε, μεγάλα ὄνειρα! Ἄν τά καταφέρεις, νά τόν συναντήσεις πές του κι ἓνα μεγάλο εὐχαριστῶ ἀπό κάποιον ἄσχημο ἀνθρωπάκι: Τό γιό τοῦ Φαρμάκη. Κάτι θά ξέρει γιά τόν πατέρα μου.

-Θά τό κάνω. Στό ὑπόσχομαι.

Ἦταν ἓνα ζεστό ἀπομεσήμερο τοῦ Ἰούλη. Ὁ Πέτρος μέ δυό συνταξιδιώτες του ἀπό τή Σιάτιστα, τούς ἀδελφούς Δούκα, συζητοῦσαν γιά τίς δουλειές τους, πίνοντας τόν καφέ τους.

-Μόνος σου θά μείνεις, Πέτρο; τόν μάλωναν, σάν μεγαλύτεροι, οἱ Σιατιστινοί ἔμποροι. Ἐμεῖς φεύγουμε αὔριο μέ τό караβάνι τοῦ Βήκα. Πρέπει νά 'μαστε ὡς τό τέλος αὐτοῦ τοῦ μήνα, στή Βιέννη. Ἐλα μαζί μας. Ἀπόφαση χρειάζεται.

-Μήν ἀνησυχεῖτε, τούς καθησύχασε ὁ νέος, ἐγώ θά φύγω σέ δέκα μέρες μέ τούς Καστοριανούς. Μιά, πού θά φτάσετε νωρίτερα, πέστε στό χάνι, νά φυλάξουν δωμάτιο καί γιά μένα, στίς ἀρχές Αὐγούστου. Τότε ὑπολογίζω νά 'μαι ἐκεῖ.

-Μετά χαρᾶς, ἦταν ἡ ἀπάντηση, μόνο πού θά σέ πιάσουν οἱ κακοκαιρίες. Ἀπό Αὐγουστο χειμῶνα, πού λένε κι οἱ παλιοί.

-Τί νά κάνω; ἀποκρίθηκε ὁ Πέτρος, ἔχω κάτι συναντήσεις ἐδῶ... Δουλειές, βλέπετε... Οἱ δουλειές μᾶς διαφεντεύουν.

-Αυτά τά ξέρουμε, είπαν οι άλλοι μ' ένα στόμα, κι εμείς, γιά τόν ίδιο σκοπό δουλεύουμε.

-Πάμε μαλλιά στή Βιέννη, αλλά θά κοιτάξουμε καί τό πιό σπουδαίο: Νά πάρουμε όδηγίες! Τό πιό καλό έμπόρευμα, πού θά φέρουμε.

-Τό κατά δύναμη γιά τήν πατρίδα.

-Βιάζεστε νά πάτε, χαμογέλασε ό Πέτρος. Αύτός, πού περιμένουμε, θά φτάσει, μέσα Αύγουστου, στή Βιέννη. Έτσι δέν είναι; Πάνω στήν ώρα τό λοιπόν θά φτάσω κι έγώ.

-Πιό σιγά, συμβούλεψε ό μεγάλος άδερφός Δούκας. Κι οι τοίχοι έχουν αυτιά! Έτσι καί μās φύγει κουθέντα, χαθήκαμε...

-Δέν ύπάρχει Τούρκος στό χάνι, ψιθύρισε ό Πέτρος. Σιγουρεύτηκα άπ' αυτή τήν πλευρά.

-Ποτέ δέν ξέρει κανείς άπό πού έρχεται τό κακό, αναστέναξε ό άλλος, καί συνέχισε: Έμείς, άφου τό άποφασίσαμε, θά ξεκινήσουμε, αύριο τό πρωί. Πρέπει νά μείνουμε μιά βδομάδα καί στό Βελιγράδι... Πρέπει κι εκεί νά συναντήσουμε κάποιους...

Σταμάτησε, άπότομα, γιατί είδε νά μπαίνει άπό τήν έξώπορτα ένας Τούρκος «ζαπτιές» ('), πού στρογγυλοκάθησε δίπλα τους καί παράγγειλε κρασί.

(') Χωροφύλακας.

ΜΙΑ ΥΠΟΔΟΧΗ - ΕΚΠΛΗΞΗ!

Έπί τέλους, φτάσανε κι οι Καστοριανοί γουναράδες και την επομένη όλοι μαζί ξεκινήσανε για τό δεύτερο μέρος του ταξιδιού, πού ήταν και τό πιό δύσκολο και τό πιό επικίνδυνο.

Τό καραβάνι πλησίαζε σ' ένα μεγάλο σέρβικο χωριό, όταν ό άρχοντας Άϊβάζης άρρώστησε ξαφνικά. Κρυολόγημα γερό.

Ό ειδικός της συντροφιάς, πού 'ξερε γιατροσόφια, του 'βαλε βεντουζες και καταπλάσματα, για νά του φύγει τό κρυολόγημα, άλλ' αυτό, πεισματάρικο, δέν έλεγε νά υποχωρήσει μέ τίποτα.

Έτσι τό καραβάνι έμεινε στό χάνι μιά ολόκληρη βδομάδα.

Μεγάλο χασομέρι. Τό 'χουν αυτό τά μεγάλα ταξίδια. 'Αλλά οι ταξιδευτές κι αυτά τά χασομέρια τά 'χουν βάλει μέσα στό πρόγραμμα, άφοϋ ό άνθρωπος έξω από τό σπίτι του εΐναι έκτεθειμένος σέ περισσότερους κινδύνους καί δυσκολίες.

Ό Νικόλας πήγαινε συχνά καί κρατοϋσε συντροφιά στόν ήλικιωμένο γουναρά, πού τοϋ μάθαινε πολλά από τά μυστικά τής τέχνης του.

Τότε οι τεχνίτες, λέει, κάθονταν σταυροπόδι πάνω σέ χαμηλά μαξιλάρια, γύρω από ένα «τεζιάκι» ('). Ήραβαν τά πολύ μικρά κομμάτια τής γούνας, τίς ψαλιδιές από τά μεγάλα, μέ ειδικά τρίπλευρα θελόνια, γιά νά τρυποϋν πιό εύκολα τό δέρμα.

-Ποιά άλλα έργαλεία χρησιμοποιοϋν; ρώτησε μέ ένδιαφέρον ό Νικόλας.

-Ψαλίδι καί μαχαίρι, άπάντησε ό άρρωστος. Χωρίς αυτά δουλειά δέν γίνεται.

-Κάνετε νυχτέρια; ξαναρώτησε τό παιδί.

-Έ, αυτά γίνονται, όταν μικραίνουν οι μέρες, ήταν ή άπάντηση. Κάθε νοικοκύρης, όταν φτάσει ή φθινοπωρινή ίσημερία, παίρνει ένα ροδάκινο τό κρεμάει στό έργαστήρι, λέγοντας στους τεχνίτες καί στά τσιράκια:

-«Καλό χειμώνα παιδιά»! Αυτό σημαίνει, πώς αρχίζει τό νυχτέρι, γιατί ή μέρα όλο καί μικραίνει καί δέ βγαίνει άρκετή δουλειά. Κι οι παραγγελίες όλο πληθαίνουν. Τά κρύα θέλουν γούνα.

-Πότε τελειώνουν τά νυχτέρια; ρώτησε πάλι ό περίεργος Νικόλας.

-Έ, όταν μεγαλώσουν οι μέρες τήν άνοιξη, καί φτάσει ή «έαρινή ίσημερία»! Τότε, μπαίνοντας τό πρωί στό έργαστήρι τό άφεντικό, βρίσκει κρεμασμένο τό «ζεμπίλι» καί οι τεχνίτες τόν προϋπαντοϋν μ' ένα στόμα:

(') Μακρόστενο τραπέζι.

-«Καί τοῦ χρόνου, ἀφεντικό»!

Ὁ Νικόλας γέλασε μέ τήν πονηριά τῶν γουναράδων καί συμπέρανε:

-Ἔτσι, λοιπόν, τελειώνουν τά ξενύχτια. Ἀλήθεια, πρόσθεσε σέ λίγο, ἔχετε μεγάλη λίμνη στήν Καστοριά, ἔτσι δέν εἶναι; Ἐχει ψάρια ἡ λίμνη σας;

-Ναί, καί γευστικά ψάρια: γριβάδια καί τσιρόνια. Πολλοί τά ψαρεύουν μέ «σουργκί».

-Τί εἶναι τό σουργκί; ρώτησε τό ἀγόρι μέ ἐνδιαφέρον. Δέν ἔχω ματακούσει τή λέξη.

-Δίχτυ μέ ξύλινο σκελετό. Ἀπλώνεται στή λίμνη καί σύρεται μέ τό «καράβι» ⁽²⁾ τίς νυχτερινές ὥρες... Κάτι σάν μεγάλη ἀπόχη.

-Πόσα πράγματα ἔμαθα αὐτές τίς μέρες, χάρη σέ σās, εἶπε ὁ Νικόλας, πού ρουφοῦσε, σά σφουγγάρι, ὅ,τι ἀκουγε.

-Ἀπό αὔριο, ὅμως, πού θά ξεκινήσουμε πάλι, θά ἔχουμε πιό λίγη ὥρα στή διάθεσή μας, ἀκούστηκε μελαγχολική ἡ φωνή τοῦ Ἀϊθάζη. Θά χάσω κι ἐγώ τήν εὐχάριστη συντροφιά σου.

Σουρούπωνε, ὅταν τό ταλαιπωρημένο καραβάνι ἔφτασε στό φρούριο, πού προστάτευε τό Βελιγράδι.

Ἐκεῖ, ἦταν συγκεντρωμένοι ἀρκετοί ἄντρες τῆς φρουρās, πού μόλις τούς ἀντίκρισαν, τούς διάταξαν νά κατεβοῦν ἀπό τ' ἄλογα.

Ἀμέσως, ἄρχισαν ν' ἀνοίγουν τά δέματα, νά ψάχνουν τά καλάθια, νά λύνουν τίς ἀποσκευές, νά κάνουν ἔρευνα, ξεστομίζοντας βρισιές.

-Εἴμαστε Ἑλλήνες ἔμποροι, δέν κρύβουμε τίποτα. Διαμαρτυρήθηκε ὁ Στέργιος Ἀϊθάζης, πού ἦταν καί ὁ πιό ἡλικιωμένος τῆς συντροφιάς.

(2) Βάρκα.

Ὁ ἀξιωματικός τοῦ ἀποσπάσματος τόν ἀγριοκοίταξε καί τοῦ πέταξε κοφτά:

-Νά κοιτᾷς τή δουλειά σου! Ἐμεῖς ξέρουμε, τί κάνουμε. Καί τό πού εἶστε Ἑλληνες, σπουδαῖα τά πράγματα! Γκιαούρη!

Καί σέ λίγο, ἐπειδὴ οἱ ἔρευνες ἀποδείχτηκαν ἄκαρπες, ἄρχισε τίς ἀπειλές:

-Θά διατάξω νά σᾶς ξυλοκοπήσουν, ὥσπου νά μαρτυρήσετε, ποῦ τά ἔχετε κρυμμένα!

-Ποιά, μπέη μου; ρώτησε ξαφνιασμένος ὁ Πέτρος. Σάν τί νά ἔχουμε κρυμμένα;

Τότε ἐξοργίστηκε πιό πολύ ὁ Τοῦρκος:

-Ἐσύ νά σωπάσεις, μιῶ μέ τόν ἀρχηγό σας. Αὐτός κι ἐγώ ξέρουμε τί ἐννοοῦμε. Φίδια!

-Δέν εἶμαι ἀρχηγός, πετάχτηκε ὁ Ἀϊθάζης: Ὅλοι ταξιδεύουμε μαζί καί πάμε στή Βιέννη, νά πουλήσουμε τίς πρამάτιες μας.

-Αὐτό εἶναι ὅλο καί τίποτα παραπάνω.

-Αὐτά νά τά πεῖτε αὔριο στὸν Πασᾶ, ἀποκρίθηκε, πάντα βλοσυρός, ὁ ἀξιωματικός κι ἀνάθεσε σ' ἓνα ἀπό τή φρουρά νά ὀδηγήσει τοὺς ξένους «γκιαούρηδες» στό μπουντρούμι, γιὰ... φιλοξενία.

Ἐκεῖνος μέ κραυγές καί σπρωξίματα τοὺς ἔκλεισε στό κατασκότεινο «κρατητήριο».

Ἦταν ἓνα ὑγρό ὑπόγειο τοῦ φρουρίου.

Σιγά-σιγά ὁμως ξεχώρισαν μορφές: Φοβισμένοι καί κουρελῆδες, φυλακισμένοι, ποιός ξέρει ἀπό πότε, ἐδῶ κλεισμένοι!

Οἱ νιοφερμένοι συγκεντρώθηκαν σέ μιά γωνιά σκεφτικοί κι ἀγαναχτισμένοι. Κάτι τέτοιο δέν τό περίμεναν. Περιπέτεια κι αὐτή!

-Τώρα, τί γίνεται; ξέσπασε ἓνας Καστοριανός γουναράς καί πρόσθεσε, χαμηλόφωνα: Μήπως τό ἴκαναν γιὰ νά πάρουν τά ἐμπορεύματά μας;

Οἱ περισσότεροι ἔδειχναν πολύ φοβισμένοι. Τότε ὁ Ἀϊθάζης πῆρε τό λόγο:

-Δέ θγαίνει τίποτα μέ τό «πῶς» καί «γιατί», εἶπε. Πρέπει νά σκεφτοῦμε, μέ τί τρόπο θά θγοῦμε ἀπό δῶ μέσα. Ἐν θροῦμε τόν κατάλληλο καί τόν πληρώσουμε καλά, θά μᾶς λευτερώσει. Τά ἄλλα, χαμένες κουβέντες. Ἐν περιμένουμε, θά σαπίσουμε ἐδῶ μέσα... Μόνο νά τόν θροῦμε αὐτόν.

-Ποιόν, ὅμως, ρώτησαν ὅλοι μαζί.

Γιά πολύ, ἔμειναν ἄφωνοι καί σκεπτικοί.

-Μεγάλο τό ὄνομα τοῦ Κυρίου, εἶπε πάλι ὁ Ἀϊθάζης. Θαρρεῖς καί μέ φώτισε τούτη τή δύσκολη ὥρα: Τώρα θυμᾶμαι, ὅτι ἐδῶ ὑπηρετοῦσε ἕνας Τοῦρκος ἀπό τήν Καστοριά: ὁ Ὅμέρ μπέης. Παιδιά, παίζαμε πότε-πότε, σά γειτονόπουλα πού ἦμασταν.

Μόλις φανεῖ κανένας φύλακας, θά τοῦ πῶ, ὅτι εἶμαι φίλος του. Ἴσως νά βρίσκεται ἀκόμα, ἐδῶ, στήν ὀνομαστή «πύλη τοῦ πολέμου»!

-Μπά, ἔτσι λέγεται αὐτό τό κάστρο, ρώτησε ὁ Νικόλας, πού δέν εἶχε χάσει τήν ψυχραιμία του.

·***·

Ὅλο τό θράδυ, ὅμως, δέ σήκωσε κανεῖς τή βαριά ἀμπάρα ἀπό τή σιδερένια πόρτα.

Ἡ ἀτμόσφαιρα ἦταν ἀποπνιχτική. Μύριζε μούχλα κι ἀκαθαρσία.

Τά θογγητά τῶν ἄρρωστων ἀνακατεύονταν μέ τούς ἀναστεναγμούς τῶν πονεμένων καί τά ροχαλητά ὄσων εἶχαν ἀποκοιμηθεῖ πάνω στό λασπωμένο πάτωμα.

Κάπου-κάπου, ἀκουγόταν μιᾷ παιδική ἐξασθενημένη φωνούλα, πού ἐπαναλάμβανε «πεινώ». Μάζεψαν τίς λιγοστές γαλέτες, πού τούς περίσσεψαν ἀπό τό μεσημεριανό φαγητό τους καί τίς μοίρασαν στά δυστυχισμένα πλάσματα, πού σάπιζαν σ' ἐκείνη τή φριχτή φυλακή.

Οἱ πεινασμένοι, Ἕλληνες καί ξένοι, μασοῦλιζαν μέ βουλιμία τά λιγοστά ψίχουλα καί ξεγελοῦσαν ἔτσι τήν πείνα τους.

Όταν έπιτέλους ξημέρωσε, ένας φύλακας μπήκε μέσα μέ δυό μπακιρένια λαγήνια νερό κι ένα πανέρι κακοψημέ-
να ψωμιά.

Οί φυλακισμένοι χύθηκαν νά προφτάσουν νά πάρουν κανένα ξεροκόμματο καί νά πιούν μιά γουλιά νερό άπ' τό λαγήνι.

Τότε, βρήκε τήν εύκαιρία ό 'Αϊθάξης, πλησίασε τό φύλακα κι άφοϋ τοϋ 'βαλε στό χέρι μιά χρυσή λίρα, τοϋ 'πε χαμηλόφωνα:

-Εϊδοποίησε, σέ παρακαλώ, τόν 'Ομέρ Μπέη, είμαι φί-
λος του.

Τά μάτια τοϋ Τούρκου άστραψαν.

-Είμαι διοικητής μας, είπε, πηγαίνω! Κι έγινε καπνός.

Σέ λίγη ώρα γύρισε καί -τί θαϋμα- όδήγησε όλους τούς νιοφερμένους στό πάνω πάτωμα, πού ήταν τά «γραφεία» τών φυλακών.

Ξαναεϊδαν οί άνθρωποι τό φώς κι έμεναν άφωνοι άπό τήν άγωνία.

Άλλος, φανταχτερά ντυμένος, Τούρκος άξιωματικός, τούς συνόδεψε ως τό γραφείο τοϋ Μπέη: Ήταν μιά μεγάλη αίθουσα μέ πολλά παράθυρα καί μοντέρνα έπιπλα σκεπασμένα μέ πλούσια χαλιά.

Ό μπέης κοντόχοντρος μέ ζωηρά μαϋρα μάτια καί γενάκι τούς κοίταξε έξεταστικά.

Μόλις άναγνώρισε τόν παλιό συντοπίτη του, σηκώθηκε όρθιος καί τόν πλησίασε, λέγοντας:

-Τί γίνεσαι, μπρέ Θανάση 'Αϊθάξη; Έμαθα πώς πρόκο-
ψες πολύ. Γουναράς, έ;

-Γί αυτό καί σοϋ φέρνω πεσκέσι, ένα πανάκριβο γούνι-
νο πανωφόρι, άπάντησε ό Καστοριανός. Πάμε μέ τούς φίλους μου στή Βιέννη, γιά έμπόριο. Τό φρούριο μās... φιλοξένισε.

-Ναί, τζάνουμ' φώναξε ό Μπέης. Λάθος έγινε! Ό βοη-
θός μου νόμισε, πώς είστε κλέφτες. Γυρίζουν στά βουνά καί φοβερίζουν μέ τά όπλα τους, τούς χωριάτες. Πάτε

στό καλό! 'Ο 'Αλλάχ νά σᾶς προστατεύει. Καί νά μᾶς συμπαθᾶτε, ἔ!

'Ο 'Αϊβάζης τοῦ 'φερε ἀπό τό δέμα του τό δῶρο καί μετά, ἀφοῦ εὐχαρίστησαν τόν ὑποχρεωτικό Τοῦρκο ἀξιωματοῦχο, ξεκίνησαν μέ τήν εὐχή, νά μή δοκιμάσουν ἄλλες περιπέτειες ὡς τήν πόλη τοῦ προορισμοῦ τους. 'Αρκετά ὡς εδῶ.

Ἦταν τυχεροί: Χωρίς ἄλλες ταλαιπωρίες ἐφτασαν στά πρόθυρα τῆς μεγαλούπολης. Ἐκεῖ, στό πρῶτο χάνι, οἱ Καστοριανοί ἀποφάσισαν νά περάσουν τή βραδιά τους. Ἦταν κατάκοποι.

'Ο Πέτρος μέ τό Νικόλα, μονάχα, προτίμησαν νά συνεχίσουν τό περιδιάβασμα μόνοι, ὡς τό κέντρο τῆς ἱστορικής πρωτεύουσας τῆς Αὐστρίας, μέ τά πανέμορφα σπίτια καί τίς μεγαλόπρεπες ἐκκλησίες, τά πάρκα καί τά δημόσια κτίρια, τά δουλεμένα ἀπό τεχνίτες, πού δούλευαν τήν τέχνη τους μέ μεράκι.

Η ΠΡΩΤΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΜΕ ΤΟ ΡΗΓΑ

Κόντευε νά σκοτεινιάσει, όταν έφτασαν στην ξακουστή πρωτεύουσα της Αύστρίας: την πανέμορφη Βιέννη, πού απλώνεται στη δεξιά όχθη του Δούναβη, πνευματικό κέντρο της Εύρώπης, σταυροδρόμι ανάμεσα στη Βαυαρία, την Ούγγαρία καί την Ίταλία. Μιά πόλη αληθινό κομψοτέχνημα!

Πέρασαν κοντά από ένα επιβλητικό παλάτι. 'Από τ' ανοιχτά παράθυρα του ισόγειου, ο Νικόλας διέκρινε τούς κατάφωτους κρυστάλλινους πολυέλαιους. Στά νερά του ποταμού, αντιφέγγιζαν χιλιάδες φώτα.

Τί μεγαλόπρεπη στ' αλήθεια εικόνα! Χωρίς νά τό θέλει, ο νοῦς του έτρεξε στη φτώχεια καί τούς κατατρεγμούς της πατρίδας του, στά φτωχόσπιτα, στούς σκονισμένους δρόμους.

Άφου πέρασαν τή γέφυρα του αὐτοκράτορα Κάρολου,

οι ταξιδιώτες μπήκαν στο κέντρο της μεγαλούπολης.

Φανάρια έριχναν θαμπό φώς στους δρόμους, ωστόσο όμως κι αυτό τό λιγοστό φώς έπαιζε όμορφα παιχνίδια πάνω στίς καλλιτεχνικές προσόψεις τών άρχοντικών κτιρίων.

Ό Πέτρος έδειξε στο άγόρι, στο βάθος, ένα πελώριο πάρκο.

-Τό λένε Πράτερ είπε, θά σέ πάω, μόλις τελειώσουμε τίς βιαστικές δουλειές. Έχει πολύ ένδιαφέρον. Μέ τήν πρώτη εύκαιρία.

Τό παιδί δέν χόρταινε νά θαυμάζει ό,τι παρουσιαζόταν μπρός του. Ένωθε πώς ζούσε σάν σέ... άληθινό παραμύθι.

Πήραν ένα στενό «καλντιρίμι» καί σταμάτησαν σέ μιά μισοφωτισμένη τζαμόπορτα.

Στόν τοίχο κρεμόταν ή έπιγραφή, γραμμένη γερμανικά κι έλληνικά: «Ξενοδοχείον του Αύτοκράτορα».

Μπήκαν καί τούς ύποδέχτηκαν χαρούμενα ό ιδιοκτήτης του, ό Παράσχος Κοζανίτης:

-Καλώς ήρθες, Πέτρο, μέ τό μικρό σύντροφό σου. Ποϋ είναι οι άλλοι; ρώτησε άνήσυχος.

-Έμειναν, λίγο πίσω. Άλλά έγώ, βιαζόμουν νά 'ρθώ απόψε, άπάντησε ό Πέτρος. Έχω αύριο, νά παραδώσω έμπόρευμα. Καταλαβαίνεις... Ό καιρός μάς θιάζει. Ξέκοψα από τούς άλλους.

-Κατάλαβα! είπε πάλι ό ξενοδόχος, τονίζοντας τή λέξη μέ σημασία καί πρόσθεσε χαμηλόφωνα, γιά νά μή τόν ακούσουν οι άλλοι.

-Είμαι έδώ ό φίλος. Πηγαίνει στο καφενείο, πάντα. Καί ύψώνοντας τή φωνή: Μείνετε ήσυχoi γιά τ' άλογα. Θά τά φροντίσουμε.

Κάτι είπε άκόμα, αλλά ό Νικόλας δέν τό άκουσε, γιατί είπώθηκε σχεδόν ψιθυριστά.

Άφού έφαγαν κάτι βιαστικά, πήγαν νά ξαπλώσουν στο δωμάτιό τους. Σπιτίσια περιποίηση. Καθαρά ρούχα, καθαρά σεντόνια.

Ὁ Πέτρος, ὅμως, φαινόταν σκεπτικός. Πηγαινοερχόταν πάνω - κάτω, σά νά τόν ἀπασχολοῦσε κάτι σοβαρό. Τέλος εἶπε:

-Νικόλα, εἶσαι σοβαρό παιδί, γι' αὐτό σ' ἐμπιστεύομαι. Δικός μας ἄνθρωπος...

-Εὐχαριστῶ γιά τήν ἐμπιστοσύνη, ἀπάντησε τό ἀγόρι μέ σεμνότητα.

-Αὔριο τό πρωί, θά πᾶμε νά δώσουμε τά δέρματα καί τό βαμπάκι... Τό ἀπομεσήμερο, θά ἔχουμε μιά συνάντηση, πολύ σπουδαία... Θά σέ πάω στό Ρήγα! Τόν ἔχεις ἀκουστά;

-Βέβαια, αὐτόν τόν μεγάλο πατριώτη, ἀπάντησε, βιαστικά ὁ μικρός. Πόσο χαίρομαι γι' αὐτό. Ὁ δάσκαλος μοῦ ἔπε, ὅτι ὀργάνωσε τήν «Ἑταιρία τῶν Φίλων», πού σκοπός της εἶναι ἡ ἀπελευθέρωση ὅλων τῶν Χριστιανῶν τῆς Βαλκανικῆς ἀπό τόν σκληρό τουρκικό ζυγό... Καί θά τά καταφέρει.

-Σοῦ τά ἔπε ὅλα αὐτά; ἀπόρησε ὁ Πέτρος. Συνήθως δέν τά λένε αὐτά στά παιδιά.

-Ξέρει σέ ποιόν ἐμπιστεύεται, ἀπάντησε σοβαρά, ὁ Νικόλας. Ὁ πατέρας μου ἀγωνίζεται στά βουνά, γι' αὐτή τή Μεγάλη Ἰδέα. Κι ἐγώ, τό παιδί του...

-Ναί, πρέπει νά ὀσαι περήφανος γι' αὐτόν ἀποκρίθηκε τό παλικάρι.

-Αὐτά εἶναι τά δικά μας τά μεγαλεῖα καί γι' αὐτά πρέπει νά περηφανευόμαστε.

-Εἶναι τά δικά μας πλούτη.

-Καί γιά σένα εἶμαι περήφανος, ψιθύρισε ὁ μικρός Περιβολιώτης, γιατί ἐργάζεσαι ἀθόρυβα γιά τό καλό. Ξέχασα νά σοῦ πῶ, πῶς διάβασα ἓνα βιβλίο τοῦ Ρήγα... Δέν εἶμαι πιά μικρό παιδί.

-Ὦρα νά κοιμηθοῦμε, τόν διέκοψε ὁ μέγας, γιατί αὔριο θά ἔχουμε πολλά τρεχάματα! Καί τό κορμί μας εἶναι κιόλας τλαιπωρημένο. Νά μή τό σακατέψουμε πρὶν τήν ὥρα του.

Πώς κύλησε ή πρώτη μέρα στή Βιέννη, ούτε πού τό κατάλαβαν οί ταξιδιώτες: Ήταν συνέχεια σέ συνεχή κίνηση.

Ήτσι, σουρούπωνε πιά όταν, έφτασαν στό καφενεϊό «τά τρία ψάρια».

Τό γκαρσόνι, ένας συμπαθητικός ήλικιωμένος Αύστριακός, γνώριζε τόν Πέτρο από προηγούμενα ταξίδια. Τούς όδήγησε στό βάθος τής μεγάλης σάλας, παραμέρισε μιά πλούσια βελούδινη κουρτίνα καί βρέθηκαν σ' ένα μικρό ιδιαίτερο δωμάτιο.

Έκει, ήταν συγκεντρωμένοι έξι άντρες, γύρω από ένα στρογγυλό τραπέζι.

Ανάμεσά τους, ξεχώριζε ένας γεροδεμένος άντρας, μέ στρογγυλό πρόσωπο κι έντονα έκφραστικά χαρακτηριστικά: Ήταν ό Ρήγας Φερραίος. Ένας όλοζώντανος βράχος! Ήτσι φάνταζε.

Τό παιδί τόν κοίταζε μέ θαυμασμό.

Ό Ρήγας φίλησε μ' έγκαρδιότητα τόν Πέτρο. Τό ίδιο έκαναν κι οί σύντροφοί του. Όλοι ρωτούσαν καί ξαναρωτούσαν:

-Τί νέα μās φέρνεις από τά μέρη μας; Από τήν πατρίδα....

Ό νέος Κοζανίτης άπαντούσε σ' όλους κι έδωσε ένα φάκελο στό Βελεστινλή.

-Είμαι από τό Δεσπότη...

Έκείνος τό πήρε καί χαμογελώντας στό Νικόλα, ρώτησε:

-Είμαι ό γιός του φίλου μου του Κυριάκου Άδαμούση από τό Περιβόλι πού 'λεγε;

-Μάλιστα, άποκρίθηκε ό Πέτρος. Μέ βοήθησε στίς δουλειές σ' αυτό τό ταξίδι καί τόν έφερα, σύμφωνα μέ τήν έπιθυμία σου, πού μου μετέφερε ό ξενοδόχος μας. Καί τόν έφερα!

Ό Ρήγας άγκάλιασε μέ θέρμη τό παιδί.

-Έχεις σπουδαίο πατέρα! είπε, καί χαίρομαι, πού ὅπως βλέπω, τοῦ μοιάζεις.

-Σᾶς εὐχαριστῶ, ψέλλισε ὁ Νικόλας καί τὰ μάτια του γέμισαν δάκρυα ἀπό συγκίνηση.

Τόν ἀγκάλιασε κι ἓνας ἄλλος ἄγνωστος ἄντρας, λέγοντας:

-Εἶμαι ὁ Γιώργης ἀπό τή Σιάτιστα. Στό τυπογραφεῖο μου δούλεψε παλιά ὁ πατέρας σου...

-Τώρα εἶναι στά βουνά μας πολεμώντας τήν Τουρκιά, είπε τό ἀγόρι.

-Έχει σπουδαία ἀποστολή, πρόσθεσε ὁ Ρήγας. Ὁ Θεός νά τόν προστατεύει, ὅπως ὅλα τὰ ἀδέρφια μας, πού ἀγωνίζονται νά ξεριζώσουν τόν κατακτητή ἀπό τὰ ἱερά μας χώματα.

Μετά τόν συνεπῆρε ὁ ἐνθουσιασμός:

-Θά τόν διώξουμε τόν Τοῦρκο, πατριῶτες! δήλωσε κι ἄρχισε ν' ἀπαγγέλλει μέ πάθος στίχους ἀπό τό Θούριό του:

«Σουλιῶτες καί Μανιάτες, λιοντάρια ξακουστά,
ὥς πότε στές σπηλιές σας κοιμάστε σφαλιστά;
Μαυροβουνιοῦ καπλάνια, Ὀλύμπου σταυραετοί
κι Ἀγράφων τὰ ξεφτέρια, γενεῖτε μιά ψυχή...
Λεβέντες ἀντρειωμένοι Μαυροθαλασσινοί,
ὁ βάρβαρος ὥς πότε, θέ νά σᾶς τυραννεῖ;...
Δελφίνια τῆς θαλάσσης, ἀδέρφια τῶν νησιῶν,
σάν ἀστραπή χυθεῖτε, χτυπᾶτε τόν ἐχθρό.
Τῆς Κρήτης καί τῆς Νύδρας θαλασσινά πουλιά,
καιρός εἶν' τῆς Πατρίδας ν' ἀκούστε τή λαλιά...».

Τό βράδυ, στό κρεβάτι του ὁ Νικόλας, ξαναζοῦσε τίς στιγμές τῆς συνάντησης.

-Τί ἔκανα, είπε δυνατά.

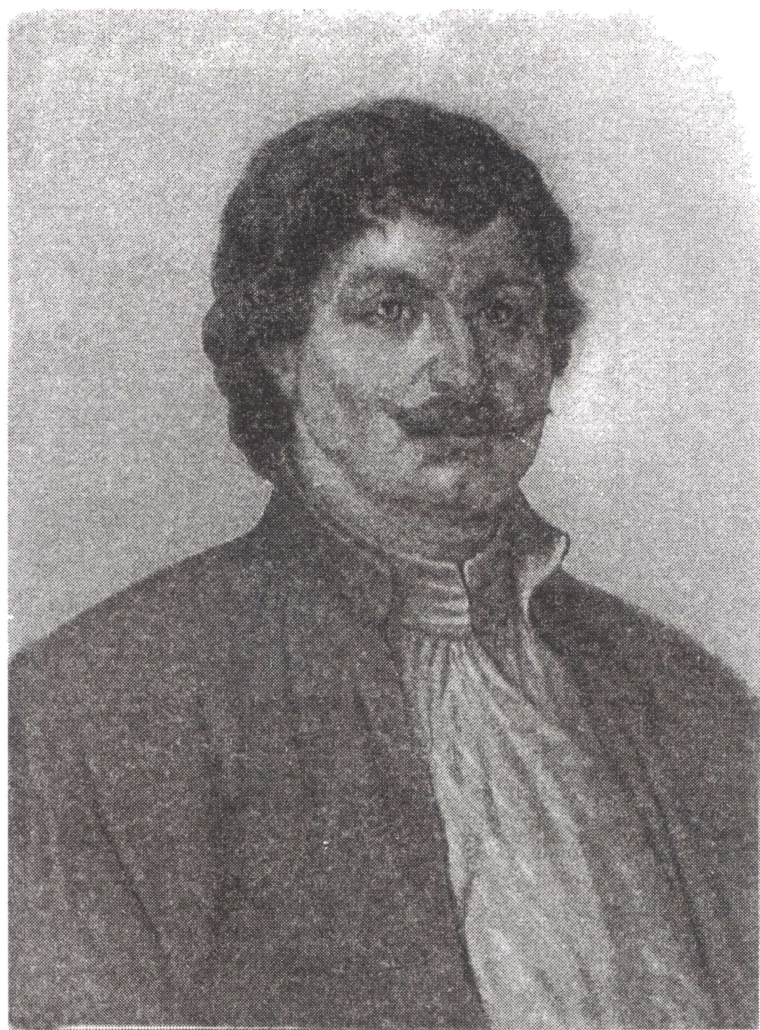
-Τί συμβαίνει; ρώτησε μισοκοιμισμένος ὁ Πέτρος.

-Ξέχασα νά τόν εὐχαριστήσω, γιά ὅσα μᾶς ἔμαθε, γρά-

φοντας βιβλία, απάντησε παραπονεμένος ο μικρός Περιβολιώτης. Δέν του είπα τίποτε καί γιά τόν Κώστα Φαρμάκη. Καί του τό είχα υποσχεθεῖ.

-Δέν πειράζει, τόν καθυσύχασε ο μέγας. Θά τόν ξαναδεῖς! Τότε του λές ὅ,τι θέλεις. Τώρα κοιμήσου τό χρειάζεσαι.

ΤΟ ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ ΤΟΥ ΑΡΓΕΝΤΗ

-'Απόψε, είπε ό Πέτρος, θά πάμε σ' ένα βιεννέζικο άρχοντικό. Είναι τό σπίτι τοῦ μεγαλέμπορου Στρατη Ἄργεντη από τή Χίο. Ἀξίζει τόν κόπο. Θά σοῦ άρέσει, νά δείς...

-Πώς έτσι; άπόρησε τό παιδί, πού ἔφερε, πώς έδώ μόνο γιά δουλειές είχαν έρθει.

-Σ' αυτόν πούλησα τά πιό πολλά δέρματα. Ἀλλά θά 'ναι κι αυτός πού σ' ενδιαφέρει! Κατάλαβες τώρα... Δέν πάμε γιά βεγγέρα, πού λένε. Στοῦ Ἄργεντη πάμε πάλι γιά δουλειές, τῆς πατρίδας δουλειές. Ἐκεῖ σίγουρα θά είναι αὐτός...

-Ὁ Ρήγας! χάρηκε ό Νικόλας κι άστραψε τό βλέμμα του.

Όταν μπήκαν στο μεγάλο σαλόνι του επίβλητικού αρχοντοσπίτου, μέ τίς πολλές ζωγραφιές στους τοίχους καί τά πανάκριβα σκαλιστά έπιπλα, βρήκαν μιά μεγάλη συντροφιά, γύρω άπ' τό Ρήγα.

Πιό πολλοί ήταν νέοι σπουδαστές από τήν Κοζάνη, τή Σιάτιστα, τήν Καστοριά. Όλοι μιλούσαν μ' ένθουσιασμό γιά τόν άγώνα, πού 'πρεπε νά κάνουν, γιά τήν άνάσταση του Γένους.

Η κυρία Άργέντη κερνούσε κρασί κι εύχόταν «μέ τή βοήθεια του Θεού!» νά πετύχει ό,τι καλό όλοι τους σκέπτονται.

-Έδω μιλάμε έλεύθερα. Στο καφενείο χρειάζεται προσοχή. Κάποιον έπιασα χτές νά μās παρακολουθεϊ, είπε ένας νέος ψηλός, ό Κορωνιός από τήν Τεργέστη. Προσοχή λοιπόν! Νά ψιλοκοσκινίζουμε πρέπει όποιον πλησιάζουμε.

Ό Ρήγας τόν άκουσε καί συμπλήρωσε:

-Ένα μεγάλο έργο έχει καί μεγάλους κινδύνους! Αυτό, βέβαια, δέ σημαίνει, ότι δέν πρέπει νά εργαζόμαστε μέ φρόνηση. Ό σκοπός τής Έταιρίας μας: «Τής Έταιρίας τών Φίλων» (τόνισε ό μεγάλος πατριώτης μιά - μιά τίς λέξεις) είναι νά πετύχουμε τήν εξέγερση. Είμαι βέβαιος, πώς θά δουλέψουμε μέ αύταπάρνηση! Κανένα όμως μεγάλο έργο, δέν γίνεται χωρίς θυσία. Όλα γιά τήν Πατρίδα λοιπόν!

Χειροκροτήματα παρατεταμένα κάλυψαν τά τελευταία του λόγια.

-Όλα γιά τόν ξεσηκωμό, φώναξε ό Πέτρος. Κι ό Ρήγας άπάντησε στο παλικάρι μέ στίχους από τόν Ύμνο του:

Όλα τά έθνη πολεμοῦν
καί στους τυράννους τους όρμοῦν,
έκδίκησιν γυρεύουν
καί τούς έξολοθρεύουν
καί τρέχουν γιά τή δόξα
μέ χαρά στή φωτιά!

Ύστερα, ἀκούστηκε ὁ κυρ-Ἀργέντης νά ρωτάει, πότε θά τοῦ παραδώσουν τίς κάσες μέ τόν τυπωμένο Θούριο, γιά τήν Τεργέστη.

-Ὁ κόσμος τόν περιμένει, εἶπε.

-Σύντομα! τόν διαβεβαίωσε ὁ Γιώργης Πούλιος. Ὁ Θούριος εἶναι κάτι σάν τά πυρομαχικά μας. Ὅπου νά ᾿ναι τυπώνεται.

-Ὅλα θά πάνε καλά, ἀποκάλυψε ὁ Ρήγας: Αὐτή τήν ὥρα, δέκα χιλιάδες τουφέκια τριγυρνοῦν στά βουνά τῆς Πατρίδας. Τόσοι εἶναι οἱ κλέφτες κι οἱ ἄρματολοί! Εἴμαστε καλά ὁργανωμένοι. Παίρνουμε καί δίνουμε πληροφορίες. Ὁ σκληρός κατακτητής δέν ὑποδούλωσε τήν ψυχή μας! Ἄρχισε κι ὅλας ν' ἀνησυχεῖ. Κακό αὐτό! Γιά μᾶς βέβαια εἶναι πιό βολετό νά κοιμᾶται καί νά τόν πιάσουμε στόν ὕπνο.

Νέες ζητωκραυγές καί παρακλήσεις ν' ἀκούσουν κι ἄλλες στροφές ἀπό τόν «Πατριωτικό Ὕμνο τῆς Ἑλλάδος καί ὅλης τῆς Γραικιᾶς πρὸς ξαναπόκτησιν τῆς ἐλευθερίας».

Κι ὁ Ρήγας Βελεστινλῆς ἄρχισε:

Ἀλέξανδρε, τώρα νά βγεῖς
ἀπό τόν τάφο καί νά δεῖς
τῶν Μακεδόνων πάλι
ἀνδρεία τήν μεγάλη,
πῶς τούς ἐχθρούς νικοῦνε
μέ χαρά στή φωτιά!

Ὁ Λεωνίδας ποῦ νά ζεῖ
μέ τούς τριακόσιους του μαζί,
νά ἰδεῖ τόν Σπαρτιάτη,
πῶς ρίχνεται στό ἄτι-
τρώει, πατεῖ, ξεσχίζει
τήν Τουρκιά, βρέ παιδιά!

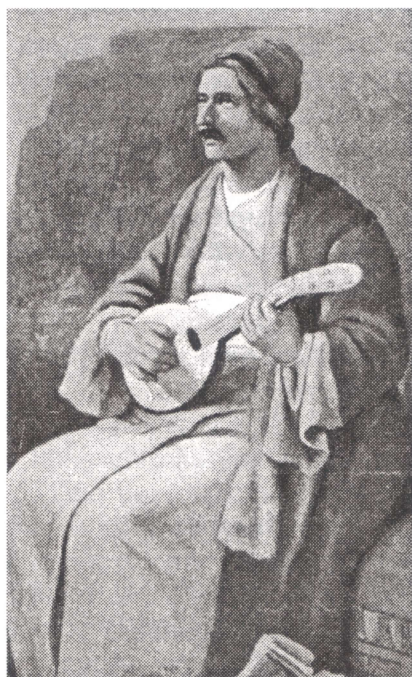
-Πώς μεταδίνειι τή φλόγα του σέ όλους! ἔλεγε ὁ Πέτρος στόν Νικόλα, καθώς γύριζαν στό ξενοδοχεῖο τους. Ὅσο ζῶ, δέ θά ξεχάσω ποτέ τήν ἐπιβλητική μορφή του. Ἐγινε στάμπα στήν καρδιά μου. Δέν θά ματαδῶ τέτοιο παλικάρι!

-Μά θά τόν ξαναδοῦμε, δέν εἶναι ἔτσι; ρώτησε μέ ἐκδηλη ἀγωνία ὁ μικρός Περιβολιώτης. Θέλω τόσο, πρίν φύγουμε, νά τοῦ φιλήσω τό χέρι! Αὐτές εἶναι ἅγιες μορφές. Ἐγώ τούς ἔχω σάν τούς ἁγίους τῆς Ἐκκλησίας μας.

-Ἡσύχασε, μεθαύριο θά ῥθει ὁ ἴδιος στό δωμάτιό μας, νά μᾶς δώσει ὁδηγίες.

-Παρακαταθῆκες, διόρθωσε ὁ Νικόλας. Σάν νά λέμε αὐτό δέν ἦταν ἐμπορικό ταξίδι.

-Δέν ἦταν, Νικόλα. Καλά τό κατάλαβες.

Η ΜΕΓΑΛΗ ΑΠΟΦΑΣΗ

Τήν ώρα, πού 'χε καθορίσει, χτύπησε τρεῖς φορές τήν πόρτα τους ὁ Ρήγας.

Μόλις μπήκε, τό δωμάτιο γέμισε μέ τήν ἐπιβλητική του παρουσία. Παράστημα, ὄψη, βλέμμα, ὅλα μαζί γέμισαν τό δωμάτιο μέ κάτι ξεχωριστό, μέ λεβεντιά κι ἀποφασιστικότητα.

Κάθισαν κι οἱ τρεῖς γύρω ἀπό τό μικρό βιεννέζικο τραπεζάκι.

Ὁ μέγας πατριώτης φαινόταν σκεπτικός. Μετροῦσε τίς λέξεις του κι ἡ κάθε μιά στό στόμα του ἀποχτοῦσε ἰδιαίτερο βάρος καί νόημα.

-Πέτρο Βακούση, δέ θά φύγεις ἀπό δῶ, γιατί σέ περιμένουν οἱ Τοῦρκοι μέ ἄγριες διαθέσεις στή Θεσσαλονίκη. Μή ξεκινήσεις λοιπόν...

-Πῶς αὐτό; ψέλλισε χλωμό τό παλικάρι. Μαθεύτηκε

τίποτα για τό ταξίδι μου; Έγώ έφυγα μέ κάθε προφύλαξη καί μυστικότητα.

-Σήμερα τό πρωί, έφτασε άνθρωπός μας κι έφερε τά δυσάρεστα νέα... 'Ο φίλος σου κι έμπιστός μας αγωνιστής, Στέργιος Χατζητόλιος βρίσκεται στή φυλακή. Θά τόν βασανίσουν για νά όμολογήσει. Οι άλλοι πρόφτασαν καί σκόρπισαν. Κάποιος τούς πρόδωσε. 'Η προδοσία είναι όπλο, στά χέρια τοῦ έχθροῦ, ύπουλο. Θά τήν άρμέξει, ώπου νά βγει ή αλήθεια. Τόν Τουρκο τόν μάθαμε πιά... Αὐτός είναι.

-Κι ό πατέρας, πού μέ περιμένει... άναστέναξε ό Πέτρος. Καί πώς μέ περιμένει... Θά τόν ζώσουν τά φίδια μέ τή δική μου άργητα.

-'Ο πατέρας σου προτιμάει νά 'σαι έλεύθερος στήν ξενιτιά, παρά στά χέρια τών Τουρκων. Αὐτό είναι σίγουρο.

-Καί τί θά κάνω έδώ; Θά σταυρώσω τά χέρια; Θά περιδιαβάζω στή Βιέννη;

-Θά σέ αναλάβει συνεργάτη του ό 'Αργέντης. Μπορεί νά σέ δοῦμε καί μεγαλέμπορο στή Βιέννη μιά μέρα! Θά μάς βοηθάς, κιόλας. Έδώ δέν υπάρχουν σταυρωμένα χέρια.

-Κι ό μικρός; ρώτησε ό Πέτρος άνήσυχος κι έδειξε τό Νικόλα.

-Έγώ θά πάω τό μήνυμα, πετάχτηκε ό Νικόλας. Θά τά καταφέρω. Θά μέ πάρει μαζί του ό 'Αϊβάζης! Θά τά καταφέρω.

'Ο Ρήγας τόν κοίταζε, σάν νά τόν ζύγιζε. Μετά από σκέψη, είπε άποφασιστικά:

-Μικρέ μου, έχεις τόση φλόγα, πού σ' έμπιστεύομαι. Θά πεις ό,τι άκουσες κι είδες. 'Αλλά, πρέπει, νά δώσεις κι ένα «χαρτί» στους άνθρώπους μας, στήν Κοζάνη. Θά 'ρθει κάποιος νά τό πάρει. Πού θά τό κρύψεις; Θέλω νά ξέρω.

-Στήν εικόνα, πού μοῦ χάρισε ό παππούς μου, όταν έφυγα από τό Περιβόλι! ήταν ή άπάντηση. Έδώ θά τό κρύψω.

Καί ξεκρέμασε από τό λαιμό του μιά μικρή ξύλινη εικονίτσα του Ἁγ-Νικόλα, φθαρμένη καί μαυρισμένη από τό χρόνο.

Οἱ δύο ἄντρες ἀλληλοκοιτάχτηκαν συγκινημένοι. Τό παιδί συνέχισε:

-Μ' ἓνα σουβλί θ' ανοίξω από τό πλᾶϊ μιά βαθιά τρύπα, θά χώσω μέσα, καλοδιπλωμένο τό χαρτί καί θά κλείσω τό ἄνοιγμα πάλι μέ κομμάτι από τό ἴδιο ξύλο. Δέν εἶναι καλή ἡ ἰδέα μου; Ἐ, τί λέτε; Ὑστερα κι ὁ Ἁγ-Νικόλας τί θά κάνει; Θά βοηθήσει κι αὐτός.

-Εἶσαι σπουδαῖος! ἀποκρίθηκε ὁ Ρήγας καί τόν ἀγκάλιασε.

Ὑστερα μονολόγησε:

-Κανείς, θέβαια, δέ θά ὑποψιαστεῖ ἓνα παιδί, ἀλλά ἡ εὐθύνη εἶναι μεγάλη, πού τό ρίχνουμε σέ κίνδυνο. Καί τί κίνδυνο...

-Μόνος μου τό ζήτησα, εἶπε θαρρετά ὁ μικρός. Δέ φοβᾶμαι κι ἐπιθυμῶ κάτι νά προσφέρω κι ἐγώ! Μήν ἀνησυχεῖτε, θά 'μαι προσεχτικός. Κανείς δέ θά μοῦ δώσει σημασία. Ἄλλωστε, ὁ Αἰθάζης δέν εἶναι «μυημένος» κι ἔχει ἰσχυρούς φίλους. Καί τί φίλους! Θά τά καταφέρω σᾶς εἶπα.

Τότε ὁ Πέτρος ἐξιστόρησε στό Ρήγα τό ἐπεισόδιο στό Βελιγράδι.

-Λέτε, νά ζητοῦσαν ἐμένα, ἀναρωτήθηκε καί μιά σκιά πέρασε από τό βλέμμα του.

-Διόλου ἀπίθανο, νά μήν εἶχαν ὥς τότε καλές πληροφορίες. Νά μήν ἤξεραν, ποιός ἦταν ὁ ἐπικίνδυνος «ραγιάς». Ἀλλά, τώρα, ἔχουν ὅλα τά στοιχεῖα σου, ὅπως μάθαμε. Πρέπει νά φυλάγεις τό λοιπόν. Αὐτό εἶναι φρόνιμο.

Ὁ Πέτρος δέν ἔκρυβε τή στεναχώρια του. Ἀλλά τά ἐνθαρρυντικά λόγια τοῦ Ρήγα, τόν ἀναζωογόνησαν κι ἔδιωξαν ὅλες τίς μαῦρες σκέψεις.

-Μεθαύριο, θά τά ξαναποῦμε οἱ δύο μας, εἶπε κι ἔδωσε στό Νικόλα τό χαρτί.

Χτυπώντας τον χαϊδευτικά στην πλάτη, τόν φίλησε θερμά στά δυό μάγουλα.

-Καλή Πατρίδα, εύχθηκε, καλό ταξίδι, μικρέ μας ήρωα... καί τό νοῦ σου!

Τόν συνόδεψαν ὡς τήν ἐξώπορτα καί τόν παρακολουθοῦσαν, πού 'φευγε ὥσπου τόν τύλιξε πυκνό τό σκοτάδι...

Γύρισαν στό καμαράκι τους.

Ὁ Πέτρος κοίταζε σκεπτικός τό μικρό του σύντροφο.

-Πῶς θά σέ ἀποχωριστώ, μονολογοῦσε, πῶς θά κάνεις μόνος σου τόσο μακρινό ταξίδι;... Θά τρέμω, ὥσπου νά μάθω, πῶς ἔφτασες καλά! Πιότερο φοβάμαι γιά σένα παρά γιά τό Ρήγα.

-Ἐλα, μή κάνεις ἔτσι, κι ἐγώ θά φτάσω μιά χαρά. Θά τό δεῖς. Ἀνησυχεῖς ἄδικα...

-Τί θά ποῦμε στούς ἄλλους;

-Τίποτα, ἀπάντησε ὁ Νικόλας. Εἶναι καλοί Ἕλληνες. Θά καταλάβουν καί θά 'ναι περήφανοι καί γιά τούς δυό μας. Καιρός, νά κοιμηθοῦμε ὁμως, γιατί αὔριο τά ξημερώματα, ξεκινᾶμε. Ἀλλά, τί λέω. Ξέχασα, πῶς ἔχω νά ἐτοιμάσω καί τήν εἰκόνα μου, πρόσθεσε καί ρίχτηκε στή δουλειά, χρησιμοποιώντας ἕνα μικρό σουγιαδάκι, δῶρο τοῦ παπποῦ του.

Ὅταν τελείωσε, τήν ἔδειξε στόν Πέτρο. Ἐκεῖνος δέν μποροῦσε, νά βρεῖ τό ἄνοιγμα.

-Καλά, πού μοῦ 'μαθε ὁ παππούς νά σκαλίζω τό ξύλο καί νά φτιάχνω κουτάλια, συμπέρανε ὁ θαρραλέος Περιβολιώτης. Ὅλα χρειάζονται! Τότε πού μάθαινα, οὔτε πού τό φανταζόμουν ὅτι θά μοῦ χρειάζóταν γιά τέτοια ἀποστολή, μεγάλη καί τιμητική.

Πέσανε στά κρεβάτια τους. Ὁ Πέτρος, ὁμως, δέν ἐκλεισε μάτι ὅλη τή νύχτα. Σκεπτόταν τόν ἑαυτό του μακριά ἀπό τήν πατρίδα σέ τέτοιους κρίσιμους καιρούς. Σκεπτό-

ταν τή μάνα του, πού θά μαράζωνε, γιά τόν παντοτινό
άποχωρισμό.

Ό πατέρας, ίσως, νά 'κανε κανένα ταξίδι ὡς τή Βιέννη.
Τό ίδιο ίσχυε καί γιά τούς δύο ἀδερφούς του. Ἡ μητέρα,
ὅμως, κι ἡ Ἑλένη; συλλογιζόταν καί τά μάτια του γέμιζαν
δάκρυα... Ποῦ νά κλείσουν μάτια, πού κλαίνει!... Ποῦ νά
κλείσουν...

Ο ΓΥΡΙΣΜΟΣ

Ήταν συγκινητικός ο αποχωρισμός του Πέτρου και του Νικόλα.

-Νά προσέχεις! τόν συμβούλευε ο μεγάλος. Νά μή κρυώσεις. 'Ο καιρός αρχίζει νά κρυαδίζει... Κι ὄχι παλικάρισμούς.

Καί μετά ἀπό λίγο στράφηκε στόν κυρ 'Αϊβάζη:

-Σᾶς τόν ἐμπιστεύομαι. Σᾶς παρακαλῶ πολύ, νά τόν προστατεύετε, εἶναι μικρός καί... ἄμαθος ἀκόμη. Βράζει τό αἷμα του.

-Καλά, μήν κάνεις ἔτσι. 'Απάντησε ὁ ἄρχοντας τῆς Καστοριᾶς. Τόν ἀνέλαβα. Θά τόν προσέχω, σάν τά μάτια μου! Καλή ἀντάμωση τοῦ χρόνου, πού θά ξαναρθοῦμε, παλικάρι μου. Καί μέ καλύτερες συνθήκες, ἔ; 'Ο καιρός τρέχει γρήγορα.

Ὁ Νικόλας ἀποχαιρέτησε μέ συγκίνηση τόν Πέτρο, λέγοντάς του:

-Νά προσέχεις κι ἐσύ, ἀδερφέ μου. Τοῦ χρόνου θά ξαναρθῶ καί θά ἔχουμε πολλά νά ποῦμε. Ὡς τότε, θά σ' ἔχω στήν καρδιά μου. Τώρα μᾶς ἐνώνουν κι ἄλλα πράματα.

Κι οἱ δύο αἰσθάνονταν ἓνα κόμπο νά τούς σφίγγει τό λαιμό.

Ὁ Πέτρος, μελαγχολικός, παρακολουθοῦσε τό καραβά-νι ν' ἀπομακρύνεται, ὥσπου χάθηκε στή στροφή τοῦ δρόμου. Μέσα του ἔκανε θερμή προσευχή:

«Θεέ μου Μεγαλοδύναμε, βοήθησέ τους νά φτάσουν στόν προορισμό τους...».

Ἀλλά καί τοῦ Νικόλα ἡ διάθεση ἦταν ἄσχημη. Θυμόταν τόν ἐρχομό. Πόσα ὄνειρα εἶχε κάνει, γιά μιᾶ εὐχάριστη διαμονή στήν ξακουστή Βιέννη. Βέβαια, ὅλα πῆγαν καλά, μέχρι πού ἔφτασε τό νέο γιά τόν Πέτρο. Αὐτό τὰ χάλασε ὅλα.

Ἦταν κεραυνός γιά τό ἀγόρι κι ἄς μή τό ὀνειρο-δύει. Ἀγωνιοῦσε ἀκόμα, γιά τὰ συναπαντήματα τοῦ ταξιδιοῦ καί συλλογιζόταν τόν πόνο τῆς οἰκογένειας Βακούση, γιά τό πρωτότοκο ἀγόρι, πού ἔμεινε ἀναγκαστικά στά ξένα... σέ δύσκολα χρόνια.

Ἔτσι, μέ τίς διάφορες σκέψεις, πού τόν ἀπασχολοῦσαν, δέν κατάλαβε, γιά πότε, ἔφτασαν στό Βελιγράδι. Γνωστά κατατόπια.

Ὁ Στέργιος Ἀϊβάζης, πού οἱ συμπατριῶτες του τόν ἀποκαλοῦσαν «σοφό», γιατί εἶχε βρεῖ ἓνα καλύτερο καί πρακτικό τρόπο ἐπεξεργασίας τῆς γούνας, ὅλο καί τόν συμβούλευε:

-Ἔχε πίστη στόν Θεό, Αὐτός ὅλα θά τὰ φέρει δεξιά! Θά τό δεῖς.

Τό παιδί ἀπαντοῦσε, στερεότυπα:

-Στήν προσευχή μου αὐτό παρακαλῶ, κυρ Ἀϊβάζη, ἀλλά βλέπετε, αὐτό τό ταξίδι μ' ἔκανε νά γνωρίσω τή ζωή.

Σοβάρεψα πιά! Βλέπω πιά κοντά κάθε κίνδυνο. Όσο πιά μικρός τόσο πιά εύκολα τούς άψηφάς.

Μόλις μπήκανε στό Βελιγράδι, πρώτη δουλειά του Άϊ-βάζη ήταν νά έπισκεφτεί τόν Όμέρ Μπέη μέ τό δώρο του: Ένα χρυσοποίκιλτο σπαθί, άγορασμένο στή Βιέννη. Οί Τουρκοί άξιωματοῦχοι άγαποῦσαν τά πλουμιστά σπαθιά.

Ό Τουρκός ένθουσιάστηκε καί διάταξε δύο άπό τούς άνθρώπους του νά συνοδέψουν τό καραβάνι ώς τήν Καστοριά γιά περισσότερη άσφάλεια.

-Τέτοιοι τζουμέρτηδες(!)πραματευτάδες τ' άξίζουν.

Η έξυπνήρήτηση αυτή τούς γλίτωσε άπό τίς «έρευνες», πού συνήθιζαν οί Τουρκοί άξιωματικοί νά κάνουν στά άστικά κέντρα τής διαδρομής τους, μέ κύριο σκοπό, νά εισπράξουν φιλοδωρήματα!

Ό μικρός Περιβολιώτης σκεφτόταν: «Τούλάχιστο θά πάω τά έμπορεύματα άθικτα στήν Κοζάνη». Σπουδαίο πράμα κι αυτό σ' αυτούς τούς δύσκολους καιρούς.

Καρδιοχτυποῦσε, όμως, πιά πολύ γιά τό σπουδαιότερο: τό κρυμμένο μήνυμα. Κάθε λίγο έψαχνε στόν κόρφο του νά βεβαιωθεί, άν ή εικόνα ήταν στή θέση της! Ήταν πάντα εκεί.

Χάρηκε, πού δέν έμειναν στή Θεσσαλονίκη.

Οί μεγάλες πόλεις μέ τό συγκεντρωμένο στρατό, τήν άστυνομία κ.λ.π. πάντα τόν φόβιζαν.

Πέρασαν τή νύχτα σ' ένα κοντινό μικρό χωριό, ήσυχα καί χωρίς καμιά ένόχληση.

Οί στάσεις συντομεύτηκαν, αυτή τή φορά: Οί Καστοριανοί, κοντά στά άλλα, φοβοῦνταν, μή χαλάσει ό καιρός γιά τά καλά, καί τούς άποκλείσει πουθενά. Καί αυτό δέν τό ήθελαν μέ κανένα τρόπο.

(!). Γενναιόδωροι.

Εΐχαν ακόμα μιά μέρα δρόμο (έτσι μετροῦσαν, τότε, τίς αποστάσεις), γιά νά φτάσουν στόν προορισμό τους, όταν από τήν αντίθετη μεριά τοῦ δρόμου, εἶδαν νά πλησιάζουν τρομαγμένα γυναικόπαιδα μέ λιγοστά μπογαλάκια στά χέρια.

-Ἦρθαν Ἀρβανίτες στό χωριό, τούς πληροφόρησαν, καί μᾶς ρήμαξαν! Ὅσοι ἄντρες πρόφτασαν, κρύφτηκαν στίς σπηλιές. Ὅσους βρῆκαν, τούς κράτησαν ὁμηρους οἱ ληστές. Καταστραφήκαμε. Προσφυγιά στήν προσφυγιά τό πᾶμε τά δυό τελευταῖα χρόνια. Τί θ' ἀπογίνουμε, κανεῖς δέν ξέρει.

-Ἐσεῖς, τώρα, ποῦ πᾶτε; τούς ρώτησαν οἱ ταξιδιώτες γουναράδες.

-Στό κοντινό χωριό, πού 'χει φρουρά, ἀπάντησαν οἱ φοβισμένες γυναῖκες. Τούλάχιστον ἐκεῖ θά κινδυνεύουμε...

Οἱ δυό Τοῦρκοι συνοδοί, ὅμως, ἐμπόδιζαν τά γυναικόπαιδα νά προχωρήσουν.

-Πρέπει νά γυρίσετε τό δίχως ἄλλο στό χωριό σας! φώναζαν.

Οἱ γουναράδες προσπαθοῦσαν νά συμβιβάσουν τά πράγματα, όταν κάποιος ξεχώρισε, στό βάθος τοῦ μονοπατιοῦ, μιά ομάδα ἀπό Ἀρβανίτες μέ τά χαρακτηριστικά καλπᾶκια τους κι ἄγριες διαθέσεις, ἃν ἔκρινε κανεῖς ἀπ' τίς φωνές τους.

Οἱ γυναῖκες τότε, μέ τά παιδιά στήν ἀγκαλιά, κρύφτηκαν πίσω ἀπό τούς θάμνους. Οἱ ἄντρες πῆραν θέση μάχης.

Οἱ Ἀρβανίτες, μόλις εἶδαν τά τουφέκια, στραμμένα κατά πάνω τους, κι ἄκουσαν τούς πρώτους πυροβολισμούς, τό 'βαλαν στά πόδια.

-Εἶδατε, πού σᾶς λέγαμε τό σωστό; Ἐλεγαν οἱ Τοῦρκοι συνοδοί. Αὐτοί δέν ξανάρχονται πιά στό χωριό σας. Ὅ,τι πῆραν τούς εἶναι ἄρκετό. Ἀλλοῦ θά χτυπήσουν ἀπόψε. Τούς ξέρομε, πιά.

Τό караβάνι συνόδεψε τά ταλαιπωρημένα γυναικόπαιδα ὡς τό χωριό τους. Στό μεταξύ, γύρισαν κι οἱ ἄντρες, ἀκόμα κι οἱ ὄμηροι.

Πέρασαν ὄλοι μαζί ἐκείνη τή βραδιά. Οἱ ταξιδιώτες προσπάθησαν νά ἐμψυχώσουν τούς χωρικούς. Ἐκεῖνοι, ὅταν πῆγαν οἱ δύο Τοῦρκοι στρατιῶτες νά κοιμηθοῦν, ξεθάρρεψαν.

-Ὅλοι μᾶς κυνηγᾶνε, ἔλεγαν οἱ κακόμοιροι. Οἱ Ἀρβανίτες μέ τίς κλεψιές τους κι οἱ Τοῦρκοι μέ τούς φόρους, πού τούς ἀπαιτοῦν μέ τή φοβέρα. Ὁ σκλάβος ποτέ δέ βρίσκει τό δίκιο του! Ζωή μίζερη ἢ ζωὴ τοῦ σκλάβου, ἀπ' ὅπου κι ἂν τή δεῖς.

-Κουράγιο, ἀδέρφια, τούς συμβούλεψε ἓνας νέος γουναράς, ὁ Κώστας Παπαδιαμαντής. Ἐμεῖς, πού πᾶμε σέ μέρη μακρινά, βλέπουμε πολλά κι ἀκοῦμε, πῶς δέ θ' ἀργήσῃ νά φτάσῃ καί σέ μᾶς ἐδῶ κάτω, τό φῶς τῆς λευτεριᾶς.

-Ὁ Μεγαλοδύναμος βλέπει ἀπό ψηλά. Πρέπει νά ἔχουμε πίστη κι ἐλπίδα. Νά μὴν ἀποκάνουμε καί νά σταθοῦμε ὄρθιοι.

-Καλά τά λές, παλικάρι μου, εἶπε ὁ γέρο παπάς τοῦ χωριοῦ. Ἐμείνα μόνος στήν ἐπιδρομὴ αὐτή. Καί στό μικρό ἐκκλησάκι μας προσευχήθηκα γιὰ τή σωτηρία ὅλων μας. Οἱ παρακλήσεις μου εἰσακούστηκαν: Νά ἔμαστε πάλι ὄλοι μαζί μέ τούς φίλους ἀδερφούς μας!

Ὁ πρόεδρος τῆς κοινότητος μέ τή σειρά του παρατήρησε:

-Πάτερ, ξέρεις πόσες φορές εἶπα νά ὀργανωθοῦμε καλύτερα, ἔτσι πού νά τούς παίρνουμε μυρωδιά ἔγκαιρα τούς Ἀρβανίτες καί νά μὴ μᾶς βρίσκουν ἀπροετοίμαστους; Πρέπει νά ἔχουμε σκοπιές. Καθένας νά φυλάει μέ τή σειρά του, γιὰ νά μᾶς εἰδοποιεῖ καί νά... τούς ὑποδεχόμαστε κατάλληλα!

-Δέν πρέπει νά τὴν ξαναπάθουμε.

-Δέν τραβιέται ἄλλο αὐτό τό κακό, εἶπε ἀδύναμα κι ὁ πιό γέρος τῆς συντροφιᾶς.

Ὁ Νικόλας ἀκούγε τίς συζητήσεις ἀμίλητος καί τοῦ ῥχόταν στό νοῦ οἱ στίχοι τοῦ Ρήγα:

«Τί σ' ὠφελεῖ, ἂν ζήσεις
καί εἶσαι στή σκλαβιά;
Στοχάσου, πῶς σέ ψένουν
καθ' ὥρα στή φωτιά...».

-Τί στοχάζεσαι, παλικάρι μου; Τόν ρώτησε ὁ παπάς.

Πετάχτηκε, σάν ἀπό ὄνειρο, τό παιδί.

-Στοχάζομαι... τί ἄλλο, γέροντα. Τή σκλαβιά, στοχάζομαι. Βαριά σάν μολύβι πάνω στήν καρδιά μας ἡ σκλαβιά. Καί βαρύτερη.

-Κάλιο νά στοχάζεσαι τή λευτεριά. Ποῦ ξέρεις; Μπορεῖ, ἔτσι, νά ῥθει πιό γλήγορα. Σάν στοχάζεσαι τή σκλαβιά, μαραζώνεις. Ἐνῶ τῆς λευτεριᾶς ὁ στοχασμός εἶναι ἀνάσα, δίνει φτερά. Μ' αὐτά πᾶμε νά τήν ἀνταμώσουμε καί θά τήν ἀνταμώσουμε γρήγορα.

Ἐνα «ἀμήν» βγῆκε ἀπό τά στόματα ὄλων, λές κι ἦταν ὅλοι συμφωνημένοι.

ΛΙΓΗ ΑΝΑΠΑΥΛΑ

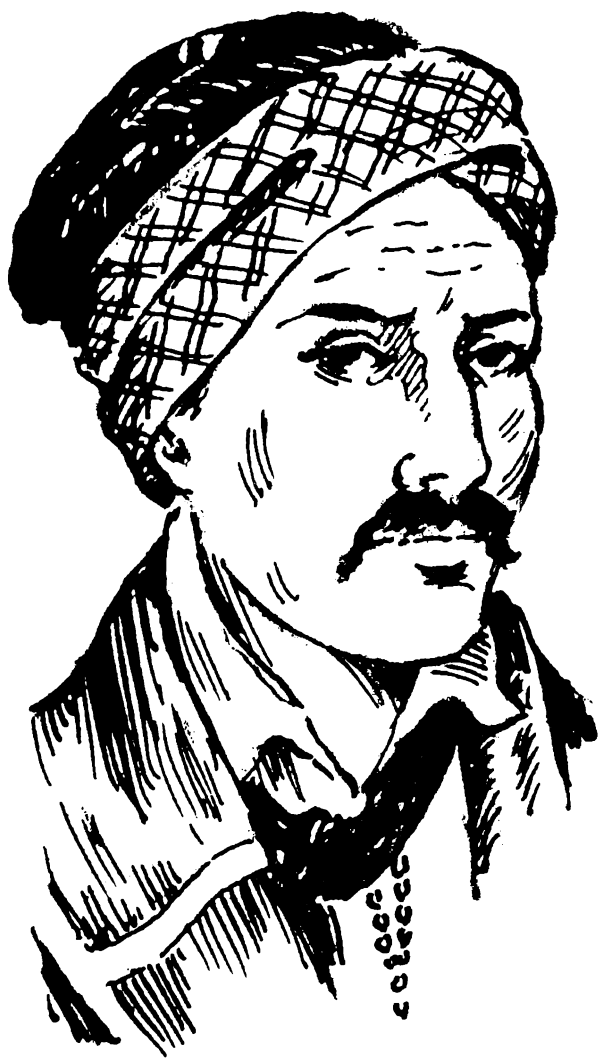
Ἐπί τέλους, φτάσανε στήν Καστοριά.

Ὁ Νικόλας ἀκολούθησε τό Στέργιο Ἀϊθάζη, ἀφοῦ χαιρέτησε μέ θερμή ὅλους τούς ἄλλους συνταξιδιώτες καί τούς εὐχαρίστησε ἀπό τήν καρδιά του γιά τή βοήθεια καί τή συντροφιά τους.

Μόλις τ' ἄλογα πάτησαν τό πλακόστρωτο, θαρρεῖς καί δόθηκε ἀστραπιαῖα σύνθημα συναγερμοῦ στό σπιτικό τοῦ ἄρχοντα.

Πρῶτοι ἔτρεξαν οἱ τρεῖς γιοί του: Ὁ Δημήτρης, ὁ Γιώργος κι ὁ Θόδωρος. Σέ λίγο, φάνηκε στό χαγιάτι ἡ γυναίκα του.

Τά ψυχοπαῖδια ξεφόρτωναν τ' ἄλογα. Γέλια καί χαρούμενα ξεφωνητά παντοῦ, ἕνα πήγαινε - ἔλα ἀσυνήθιστο, ζωηρό.

-Καλῶς ἦρθατε! Λέγανε ὅλοι μέ γέλια καί χαρές. Καλῶς ἦρθατε!

Ὅταν κόπασαν κάπως οἱ συγκινήσεις, ὁ κυρ Στέργιος εἶπε:

-Σᾶς ἔφερα καί τό Νικόλα Ἀδαμούσιο ἀπό τό Περιβόλι. Θά μείνει λίγες μέρες μαζί μας, ὥσπου νά φύγει караβά-νι γιά τήν Κοζάνη. Μένει ἐκεῖ τό παιδί. Εἶναι καλό παλικάρι!

Καί γυρίζοντας στά παιδιά:

-Θά ἔχει νά σᾶς διηγηθεῖ πολλά ἀπό τό μακρινό ταξίδι μας κι ἐσεῖς πάλι νά τοῦ δείξετε τίς ὁμορφίες τοῦ τόπου μας.

Ὅλοι ὑποδέχτηκαν μέ ἀγάπη τόν μικρό ξενιτεμένο. Τοῦ ὅωσαν ν' ἀλλάξει καθαρά καί τοῦ ὅδειξαν τό «γιατάκι» του, γιά νά ξεκουραστεῖ μετά ἀπό ἓνα τόσο μακρινό ταξίδι.

Μιά ζεστή σούπα ἦταν ὅ,τι χρειαζόταν γιά τό πρῶτο ἐκεῖνο βράδυ.

Ὁ Νικόλας κοιμήθηκε σάν ἀρνάκι, ἀγκαλιά μέ τό μικρό εἰκόνισμα τοῦ Ἀη-Νικόλα.

Τήν ἄλλη μέρα καταστρώθηκε τό πρόγραμμα:

-Πάμε στήν «ἀβγατή»; πρότειναν τά τρία ἀδέρφια. Μέ τόν ἥλιο εἶναι ὠραία, αὐτή τήν ἐποχή. Ἀπλάδα ἡ λίμνη μπροστά της!

-Νά τακτοποιήσω κάπου τά πράγματά μου καί τ' ἄλογο κι ἐρχομαι, ἀποκρίθηκε ὁ Νικόλας.

-Ἀφῆσε νά τά φροντίσουν ἐδῶ τά παιδιά, εἶπε ὁ κυρ Ἀἰβάζης. Πήγαινε καί σύ νά ξεσκάσεις λίγο, ὕστερα ἀπό τόσους κόπους κι ἐγνοίες. Κι ὕστερα πότε θά ξαναδεῖς τήν Καστοριά...

Τά τέσσερα ἀγόρια διευθύνθηκαν ὥς τό μέρος τοῦ κήπου, πού ὕφτανε στήν ὄχθη τῆς λίμνης, καί τό ὅλεξαν «ἀβγατή».

Στήν ἀρχή, κάθισαν λίγο στά πεζούλια, πού τή χωρίζαν

από τόν κήπο.

Δεξιά κι αριστερά της, ύψώνονταν περήφανες λευκές, άλλες καταπράσινες κι άλλες άσημένιες.

Ό μικρός Περιβολιώτης θαύμαζε τή γαλήνη τής άπέραντης λίμνης, πού τήν έσχιζαν «καράβια» ('). Τό ύγρό στοιχείο τόν γοήτευε.

-Ψαρεύουν; ρώτησε ό Νικόλας.

-Οι περισσότεροι πάνε αύτή τήν ώρα έπισκέψεις, άποκρίθηκε ό Θόδωρος. Σ' άρέσει τό ψάρεμα;

-Δέν έχω δοκιμάσει ποτέ, ήταν ή άπάντηση. Ποϋ θάλασσα στήν Κοζάνη;

-Αϋριο τά χαράματα, θά δοκιμάσουμε τίς τύχες μας, είπαν τά τρία άδέρφια.

-Θά άραδιαστοϋμε στό κρηπίδωμα τής άβγατής καί ήσυχα - ήσυχα θά περιμένουμε...

-...Τό «ταίμπημα» τών ψαριών.

Νά δοϋμε ποιός θά πιάσει τά περισσότερα. Τά περισσότερα είναι πέστροφες.

-Μέ τί θά ψαρέψουμε; ρώτησε πάλι μ' ένδιαφέρον ό φιλοξενούμενος.

-Μέ τίς «βέργες», ήταν ή άπάντηση.

-Δηλαδή, μέ μεγάλα καλάμια, πού 'χουν πετονιά μέ άγκίστρια.

-Θά δείς!

-Δέν είναι καθόλου δύσκολο.

Μετά, περπάτησαν ώς τό «κιόσκι», μιά ξύλινη στεγασμένη έξέδρα, πού στηριζόταν μέ πασσάλους μπηγμένους στόν πυθμένα τής λίμνης.

Πιό κεϊ ήταν τό «καράβι» τής οίκογένειας, δεμένο σέ έσοχή τής λίμνης.

Ό Νικόλας κοίταζε τή μικρή πέτρινη σκάλα, πού κατάληγε στήν έπιφάνεια τής λίμνης.

-Άπό δώ κατεβαίνουμε νά κολυμπήσουμε. Οι νοικοκυ-

(') Βάρκες μέ δυό κουπιά καί ένα τρίτο σέ όρισμένες περιπτώσεις.

ρές παίρνουν νερό για τό πλύσιμο τῶν ρούχων καί χάρη στή σκαλίτσα μπαينوθαίνουμε πιό εὐκολα στό «καράβι». Τόν πληροφορήσε ὁ Δημήτρης.

-Ἄς πᾶμε, τώρα, νά χαρούμε τόν πατέρα, πρότεινε ὁ Γιώργος.

Τά τέσσερα ἀγόρια ἀνέβηκαν τήν ξύλινη σκάλα τοῦ σπιτιοῦ. Κουβέντες ἀκούγονταν ἀπό τό τρίτο πάτωμα, ὅπου βρισκόταν ὁ «δοξάτος» ⁽²⁾.

Ὁ νεοφερμένος θαύμαζε τίς ὥραιες ζωγραφιές, πού τόν στόλιζαν, τά κεντήματα, τά δέκα παράθυρα τῆς «κρεβάτας» ⁽³⁾ του.

Ἐκεῖ ἦταν συγκεντρωμένοι οἱ γείτονες, γιά νά καλωσορίσουν τόν ἀφέντη.

Ἀπό τό κελλάρι ἔφερναν οἱ παρακóρες τούς δίσκους γεμάτων μέ τά κεράσματα: ξερούς καρπούς, ρακί, γλυκίσματα κ. ἄ.

Ἦταν μιά ξένοιαστη, χαρούμενη συντροφιά.

Ἔτσι εὐχάριστη πέρασε ἡ ἐβδομάδα κοντά στή φιλόξενη καστοριανή οἰκογένεια.

Τήν τελευταία βραδιά ὀργανώθηκε βεγγέρα μέ «λαλητάδες» ⁽⁴⁾.

Οἱ μεγάλοι «ἔστησαν» τό χορό. Τά παιδιά πιό πολύ τó ῥιξαν στά γλυκά: (κυδωνόπαστο, παντεσπάνι, κουραμπιέδες) καί στά φρουῖτα. Ἦπιαν καί λίγο ἀπό τό φημισμένο ἡλιαστό κρασί τοῦ τόπου. Οἱ σκλάβοι δέν τό βάζαν ποτέ κάτω.

Στά ἐμπορικά κέντρα, ὅπου οἱ νοικοκυραῖοι εἶχαν τόν τρόπο τους, δέν ἤθελαν νά δείχνουν στόν κατακτητή κακομοιριά καί δυστυχία. Γιά νά μήν εἶναι αὐτός τό πάνω

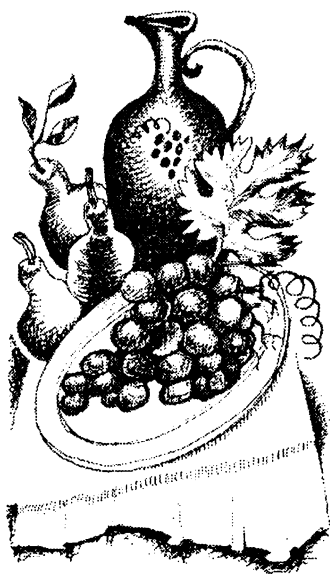
⁽²⁾ Μεγάλη σκάλα. Δοξάτος, ἀπό τά τόξα, στά ὁποῖα στηριζόταν τό μεγάλο ἀνοιγμα.

⁽³⁾ Ὑπερυψωμένο μέρος τοῦ δοξάτου.

⁽⁴⁾ Ὅργανοπαίχτες.

χέρι. Ἐλλωστε ἡ ἐλπίδα τῆς Ἀνάστασης δέν εἶχε ποτέ σβῆσει.

Ὁ Νικόλας γελοῦσε κι ἀστειευόταν μέ τούς νέους του φίλους. Ἔκαναν σχέδια νά πᾶνε κι ἐκεῖνοι στήν Κοζάνη, πρὶν πέσουν τά χιόνια καί κλείσουν οἱ δρόμοι.

Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑ

Πρωί-πρωί τό караβάνι ξεκίνησε γιά τό παζάρι τής Κοζάνης.

Ήταν έξι νεαροί πραγματευτάδες. Ό Νικόλας τούς γνώριζε, γιατί ήταν πελάτες στό κατάστημα Βακούση. Όλοι τους ήταν εύθυμοι κι ήσυχοι, βέβαιοι, πώς ή περιοχή είχε ξεκαθαρίσει από τούς Τούρκους λιποτάχτες, πού ένοχλοῦσαν τούς ταξιδιώτες καί τούς έπαιρναν τό βιός τους.

Τραγουδοῦσαν άνέμελοι, λοιπόν:

«Κλέφτες μπήκαν στό μαντρί
κλέψανε τό λάγιο άρνί...».

Άναπάντεχα όμως άκούστηκε μιά τουφεκιά, πού τούς έκανε νά μείνουν άφωνοι!

Σταμάτησαν. Πλησίασαν τ' άλογα τους, γιά ν' άποφασί-

σουν τί νά κάνουν, πώς ν' αντιμετωπίσουν τήν κατάσταση.
-Νά γυρίσουμε πίσω! εἶπαν κι οἱ τέσσερις. Ὁ κίνδυνος εἶναι μπροστά μας.

«Πάλι φασαρίες θά ἔχουμε, συλλογίστηκε ὁ Νικόλας. Ὅλοι οἱ δρόμοι κρύβουν παγίδες. Προσοχή, γιατί ἀλλιῶς ἀλίμονό μας»!

Πῆραν τήν ἀντίθετη κατεύθυνση: Πίσω στήν Καστοριά! Νά ἐξασφαλίσουν, ἀφοῦ τόν πληρώσουν βέβαια καλά, κα-
νένα «ζαπτιέ» (5).

Ἀλλά, μόλις ἔφτασαν στή στροφή, διαπίστωσαν, πώς ἦταν περικυκλωμένοι ἀπό ὁμάδα Τούρκων κακοποιῶν, χωρίς τουφέκια, εὐτυχῶς. Μά κι ἔτσι δέν ἦταν λιγότερο ἐπικίν-
δυνοι.

-Ἦρθαμε νά σᾶς ξαλαφρώσουμε, εἶπε μέ εἰρωνεῖα ἓνας πανύψηλος Τουρκαλθανός.

Κι ἄρχισε νά ξεκρεμάει τά δεμάτια μέ τά ἐμπορεύματα ἀπό τά ζῶα.

Οἱ ταξιδιώτες ἀντιστάθηκαν. Καί τότε ἄρχισε ὁ πόλε-
μος.

Μιά «ἀδέσποτη» γροθιά βρῆκε τό Νικόλα στή μύτη, κι ἄρχισε νά τρέχει αἷμα.

Αὐτός, ὅμως, ἐξακολούθησε νά ἐμποδίζει τόν κουρελή, πού μέ τή κάμα του ἔκοβε ἓνα-ἓνα τά σχοινιά, γιά νά τοῦ ἀρπάξει τό φόρτωμα, πού μέ τόσο κόπο κουβάλησε ἀπό τή Βιέννη.

Ὁ Τουρκαλθανός μανιασμένος ἔστρεψε τήν κάμα πρὸς τό παιδί, ὅταν ἔγινε τό θαῦμα: Πέντε καθαλάρηδες κατέ-
βαιναν, σάν ἀστραπή, ἀπό τόν κοντινό λόφο, πυροβολών-
τας στόν ἀέρα.

-Οἱ γκιαούρηδες τῶν βουνῶν! οὐρλιαξε ὁ ἀγριάνθρω-
πος μέ τήν κάμα καί τό ἔβαλε στά πόδια.

Ἀμέσως τόν μιμήθηκαν ὅλοι οἱ σύντροφοί του. Ὡσπου νά φτάσουν στόν τόπο τῆς συμπλοκῆς οἱ καθαλάρηδες, ἡ συμμορία εἶχε ἐξαφανιστεῖ.

(5) Τοῦρκος ἀστυνομικός.

-Ο Άδαμούσης μέ τούς άντρες του! φώναξε ένας από τούς πραγματευτάδες.

-Μας σώσατε αδέρφια!

-Εύλογημένοι νά 'στε!

Όλοι περικύκλωσαν τούς νεοφερμένους καί τούς φιλούσαν μέ εύγνωμοσύνη.

Ό Νικόλας κοίταζε, σάν χαμένος. Δέν πίστευε τά μάτια του. Μήπως όνειρευόταν; Έβλεπε καλά;

-Πατέρα! φώναξε μέ λαχτάρα κι όρμησε σάν βολίδα ν' άγκαλιάσει τόν καπετάνιο τής μικρής ομάδας, πού τούς γλίτωσε.

Ό Άδαμούσης τόν έσφιξε πάνω στό στήθος του τρυφερά.

-Παιδί μου, του ψιθύρισε, είχαμε είδηση, πώς έρχόσουν, αλλά δέν τό ΄ξερα, ότι θά σέ συναντούσα αναπάντεχα, σήμερα. Άλλιώς τά είχαμε κανονίσει... Δόξα νά 'χει ό Μεγαλοδύναμος!

-Δόξα νά 'χει!

Οί άλλοι συγκινημένοι γιά τή συνάντηση πατέρα καί γιου τραθήχτηκαν πιό πέρα. Οί Καστοριανοί 'δέναν πάλι τίς πραμάτειες στά ζώα τους, αυτές πού οι ληστές είχαν κατεβάσει από τά ζώα.

Ό Άδαμούσης μέ τό γιό του διευθύνθηκαν στήν κουφάλα ενός αίωνόβιου δέντρου, γιά νά τά πούν σάν πατέρας καί παιδί.

-Θά πώ δυό κουβέντες, στό γιό μου. Έσεΐς έχετε τό νοϋ σας, διάταξε τά παλικάρια του.

-Λοιπόν, τί μās φέρνεις από τή Βιέννη; ρώτησε μέ μαλακή φωνή, πού 'κρυβε, όμως, άνυπομονησία κι ένδιαφέρον μαζί.

Τό άγόρι έβγαλε μέ προσοχή τήν εικόνα καί τήν παράδωσε στόν πατέρα του, λέγοντας:

-Άνοιξτε δώ καί θά βρεΐτε μέσα τό χαρτάκι μέ τίς οδηγίες! Έγώ δέν έχω νά πώ τίποτα.

-Εἶσαι ἔξυπνος καί καλός πατριώτης, γιέ μου, εἶπε περήφανος ὁ πατέρας. Μικρός μπήκες στὸν ἀγῶνα. Ἡ πατρίδα ἔχει ἀνάγκη ἀπ' ὅλους.

Τότε πρόσεξε τὸ ματωμένο πρόσωπο τοῦ παιδιοῦ κι ἀνησύχησε.

-Τί σοῦ κάνανε; γιέ μου, φώναξε ἀγριεμένος. Πληγώθηκες...

-Μὴ κάνεις ἔτσι πατέρα, τὸν καθούχασε ὁ Νικόλας. Ἀπὸ μιὰ δυνατὴ γροθιά, ἔτρεξε λίγο αἷμα ἢ μύτη μου. Σταμάτησε πιά. Πρέπει νά μαθαίνω. Γιά νά μέ πάρεις μιὰ μέρα κοντά σου!

-Κι ἀπὸ 'κεῖ πού βρίσκεσαι, μᾶς βοηθᾷς. Κοίτα, νά μάθεις πολλά γράμματα, γιά νά σπεῖρεις τὸν πόθο τῆς λευτεριάς στά παιδιὰ. Ὅταν πρέπει, θά 'ρθεῖς πάνω. Ἀκόμα εἶναι νωρίς. Ἐχουμε κάμποσο δρόμο νά κάνουμε ἀκόμα.

-Γιατί, πατέρα; ρώτησε μέ παράπονο τὸ ἡρωικὸ Ἑλληνόπουλο. Ὑστερα θά 'θελα νά δῶ καί τή μητέρα... Εἶναι μαζί σου, εἶναι μακριά σου;

-Νά πᾶς στὸ Δεσπότη στήν Κοζάνη, τὸν ἔκοψε ὁ πολεμιστής. Ἐκεῖνος θά σέ συμβουλέψει τὸ σωστό. Ἐγώ, ἂς μένω στά βουνά. Ἄν μέ πιάσουν οἱ Τοῦρκοι, τὸ ξέρεις, θά μέ σκοτώσουν. Ἀπὸ μακριὰ μαθαίνω γιά σένα καί προσεύχομαι στὸν Θεό νά ζήσεις γιά ν' ἀπολαύσεις τὴν ἀνάσταση τοῦ Ἑθνους μας! Εἶμαι σίγουρος, ὅτι θά τὴν ἀπολαύσεις.

-Θά πολεμήσω γι' αὐτό, τόνισε ὁ Νικόλας. «Στὸν ὦμο τὸ ντουφέκι μου...».

-Καί μέ τὴν πένα καί μέ τὸ σπαθί θά πολεμήσεις, εἶπε μέ καμάρι ὁ πατέρας, σκουπίζοντας κρυφά κάποιο δάκρυ. Καί τώρα ν' ἀποχαιρετιστοῦμε. Ἐχετε δρόμο ἀκόμα νά κάνετε. Θά σᾶς παρακολουθοῦμε ἀπὸ ψηλά. Γειά σου, καμάρι μου! Καί καρδιά βαθιά!

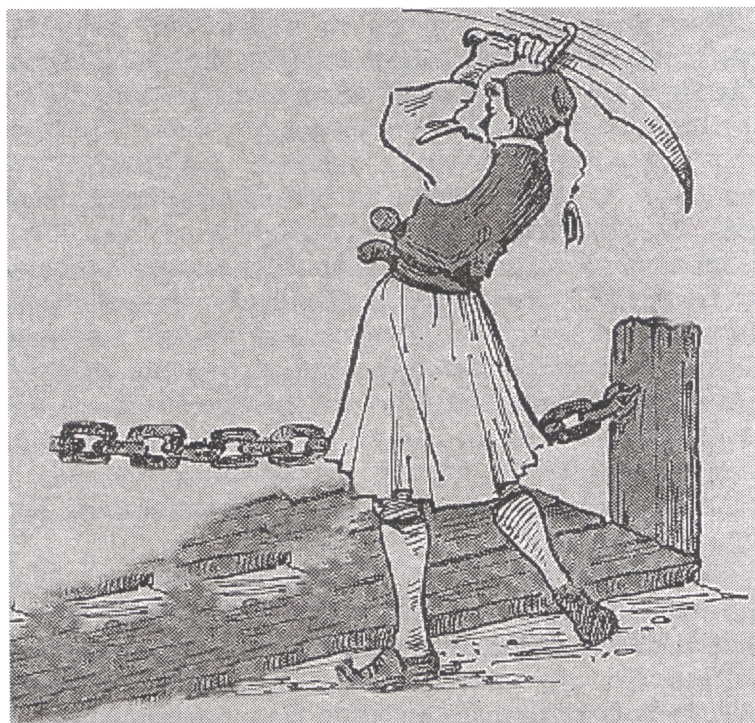
-Γιά τὴν πατρίδα!

Φιλήθηκαν πάλι. Ὁ Ἀδαμούσης πήδησε στ' ἄλογό του κι οἱ ἄντρες του τὸν ἀκολούθησαν, καλπάζοντας κατὰ τὴν

άνηφοριά, εκεί πού λημέριαζε ή λευτεριά.

Τό παιδί πλησίασε τούς συνταξιδιώτες του, πού τόν υποδέχτηκαν άκόμα πιό φιλικά. Ό Νικόλας πιά δέν ήταν άπλώς ένας μικρός συνταξιδιώτης. Ήταν τό παιδί ενός ήρωα.

-Δέν ξέραμε, έλεγαν μέ θαυμασμό, ότι είσαι γιός αυτού του άγωνιστή: Όλοι τόν άποκαλούμε «λιοντάρι»! Κι είσαι σύ ένα άληθινό «λιονταρόπουλο».

«ΕΠΙΤΕΛΟΥΣ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ»

Ψιλόβρεχε, όταν έφτασαν έξω από τό άρχοντικό του Βακούση στην Κοζάνη.

-Γειά, λιονταράκι, τόν χαιρέτησαν οι Καστοριανοί. Αύριο θά τά ποϋμε στό μαγαζί...

Τό παιδί χτύπησε δισταχτικά τήν πόρτα. Τοϋ άνοιξε ο Χαρίσης, πού 'πесе μέ συγκίνηση στην άγκαλιά του φίλου του.

Ό Νικόλας άπόρησε, πού δέν τόν ρώτησε για τόν άδελφό του, τόν Πέτρο.

Όδηγησαν τ' άλογο στον άχερώνα. Ό παραγιός ανάλαβε νά τό ποτίσει καί νά τό περιποιηθεϊ. Όλοι μαζί ξεφόρτωσαν τίς πραμάτειες, τή μία μετά τήν άλλη, άμίλητοι, μά μέ σβελτάδα κι έπιδέξια.

Παράξενο φάνηκε στό Νικόλα τό φέρσιμο του Χαρίση. Μά καί ο ίδιος ένιωθε ένα κόμπο στό λαιμό.

-Πάμε, τώρα, πάνω στους γονεείς. Θά ξαφνιαστούν για τόν έρχομό σου. Καί θά χαρούν γιατί είσαι μιά χαρά.

Άνέθηκαν τήν καρυδένια σκάλα καί μπήκαν «στό καθημερινό» δωμάτιο, πού 'ταν κιόλας στρωμένο για νά υποδεχτεί τό χειμώνα πού στήν Κοζάνη είναι πάντα θιαστικός στόν έρχομό του.

Ό κυρ Βακούσης καθισμένος στό μεντέρι κοίταζε άφηρημένα πρός τό παράθυρο.

-Πατέρα, ό Νικόλας, φώναξε ό Χαρίσης, προτοῦ κάν δραςκελίσει τό κατώφλι τής βαριάς πόρτας, πού 'μοιαζε μέ καστρόπορτα.

Άνασηκώθηκε ό γέροντας κι άνοιξε πλατιά τήν άγκαλιά του.

-Καλώς τό παλικάρι μου, τόν υποδέχτηκε καλοσυνάτα ό άφέντης τοῦ σπιτιοῦ. Καλώς ήρθες!

Έκείνη τήν ᾠρα άνοιξε ή πόρτα, πού οδηγούσε στό κελάρι, καί μπήκε μέσα ὀρμητικά ή κυρα-Βασιλική. Ήταν φανερά άδυνατισμένη καί χλωμή. Ή μήπως ἔτσι φάνηκε στό παιδί;

-Έπιτέλους, ήρθες στό σπίτι έσύ τουλάχιστο, παιδί μου, εἶπε αναστενάζοντας κι άνοιξε τήν άγκαλιά της, για νά δεχτεί τό κατάκοπο αγόρι, σάν δεύτερη μάνα. Ν' αλλάξεις, νά πιεις τό ζεστό ζουμί πού θά σοῦ φέρω καί νά μās τά πεις! Έλα μαζί μου.

Ό Νικόλας τήν άκολούθησε.

Λουσμένος, μέ τήν καθαρή φορεσιά κι άφοῦ ήπιε τό δυναμωτικό ζωμό, ό Νικόλας ένωσε, ότι ξαναζωντάνεψε.

Τί εἶχε περάσει μέσα σέ τρεῖς μήνες! Τοῦ φαινόταν σάν ψέμα, ότι γύρισε στή «φωλιά του», ὅπως άποκαλοῦσε τό σπίτι τοῦ Βακούση.

Όταν ξαναγύρισαν μέ τήν κυρα-Βασιλική στό «καθημερινό», θρῆκαν τά ὑπόλοιπα μέλη τής οικογένειας συγκεντρωμένα. Ό Ήλίας τόν φίλησε μέ τά λόγια:

-Έπί τέλους σέ ξαναβλέπουμε. Μᾶς ἔγινες καί μεγάλος ταξιδευτής, βλέπεις...

Τό παιδί αἰσθανόταν ἀμηχανία: «Τί ἔμαθαν ἄραγε γιά τόν Πέτρο;» σκέφτηκε κι ἔμενε σιωπηλός καί περίμενε πρῶτοι αὐτοί νά ρωτήσουν.

-Τό δυσάρεστο νέο ἔφτασε πρὶν ἀπό σένα, εἶπε μελαγχολικά ὁ βασανισμένος πατέρας. Ἐσύ ὁμως θά μᾶς περιγράψεις καλύτερα τά γεγονότα, πού ἔζησες μέ τόν Πέτρο μας.... Ἔλα λοιπόν, παιδί μου.

Πρὶν ἀρχίσει τή διήγησή του ὁ Νικόλας, ἔριξε μιά ἐρευνητική ματιά στή μάνα καί τή μικρή Ἑλένη, πού ἀγκαλιασμένες σιγοκλαῖγαν, καθισμένες στό μεντέρι, δίπλα στό τζάκι.

Ὡς ἀργά τό βράδυ τό ἀγόρι ἔλεγε τίς περιπέτειες πού πέρασαν μέ τόν Πέτρο στήν ξενιτιά, τοὺς φόβους καί τοὺς κινδύνους πού παραμονεύουν στήν κάθε στιγμή.

-Πόσα θάσανα πέρασες, καημένο παιδί! ψιθύρισε ὁ Βακούσης. Μεγάλος εἶναι ὁ καημός μας, πού τό παλικάρι μας, ἔμεινε γιά πάντα στά ξένα. Ἀπό τήν ἄλλη μεριά, ὁμως, πρέπει νά καμαρώνουμε, πού ὁ Πέτρος ἀγωνίζεται γιά τή μεγάλη ἰδέα. Κι ἀκόμα, πρέπει νά ἴμαστε περήφανοι, πού στό σπίτι μας, στήν οἰκογένειά μας, ζεῖ καί δουλεύει ἀθόρυβα ἓνα γενναῖο Ἑλληνόπουλο: ὁ Νικόλας μας. Γιατί κι αὐτόν τόν θεωροῦμε παιδί μας κι ἀδερφό μας...

-Ναί, διέκοψε ὁ Χαρίσης, τώρα στό Βακουσεῖκο εἴμαστε τέσσερα παιδιά κι ἓνα κορίτσι!

-Ἀγόρια, θέλεις νά πεῖς, τόν διόρθωσε ἡ μάνα του.

-Μητέρα Θεσσαλονικιά, ἀπάντησε χαϊδευτικά, ὁ μικρός, στήν Κοζάνη, ὅπως ξέρεις καί σέ ὅλη τήν Μακεδονία «παιδιά» λέμε μόνο τά ἀγόρια! Κι ἐδῶ πού τά λέμε αὐτά εἶναι... παιδιά!

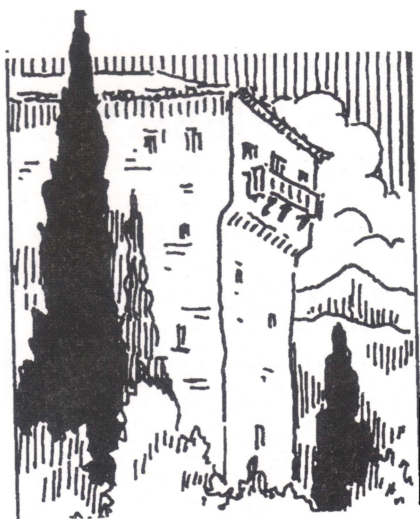
-Πειραχτήρι, τόν μάλωσε χαϊδευτικά ἡ ἀδερφή του. Κι ἐγώ δηλαδή τί εἶμαι;

-Καιρός για ύπνο, δήλωσε ο πατέρας, αύριο πρωί-πρωί
τά δυό αγόρια θά πәне σχολειό. Πρώτα είπαμε τά γράμ-
ματα!

-Κι οι δουλειές στό μαγαζί;

-Αύτες γίνονται τό απόγευμα, απάντησε ο Βακούσης.
Έγώ όρκίστηκα νά σέ κάνω δάσκαλο! Καί θά σέ κάνω, αν
ο Θεός θέλει.

-Κι αν καί του λόγου του τό θέλει. Πρόσθεσε ο Χαρί-
σης.

Η ΑΠΟΚΑΛΥΨΗ

Τήν Κυριακή, μετά τή λειτουργία, ὅλη ἡ οἰκογένεια Βακούση, μέ τό Νικόλα, πῆγαν νά ἐπισκεφτοῦν τό Δεσπότη. Τό ἔκαναν συχνά αὐτό.

Ὁ γέροντας ποιμενάρχης τούς δέχτηκε ἐγκάρδια καί ζήτησε ἀπό τό μικρό Περιβολιώτη πληροφορίες, ιδίως ἀπό τήν παραμονή του στή Βιέννη.

Τό παιδί διηγήθηκε ὅ,τι εἶχε ζήσει στή μεγαλούπολη. Θυμήθηκε πολλά ἀπό τά λόγια τοῦ Ρήγα...

-Τό Θούριο τόν ξέρεις; ρώτησε ὁ Δεσπότης.

-Βέβαια, νά σᾶς τόν πῶ, προθυμοποιήθηκε ὁ Νικόλας κι ἄρχισε ν' ἀπαγγέλει:

Ὡς πότε παλικάρια, νά ζοῦμεν στά στενά
μονάχοι σά λιοντάρια, στίς ράχες, στά βουνά;
Σπηλιές νά κατοικοῦμε, νά βλέπουμε κλαδιά

νά φεύγουμε ἀπ' τόν κόσμο, γιά τήν πικρή σκλαβιά;
Νά χάνουμε ἀδέρφια, Πατρίδα καί γονεῖς,
τούς φίλους, τά παιδιά μας κι ὅλους τούς συγγε-
νεῖς;

Καλύτερα μιᾶς ὥρας ἐλεύθερη ζωή
παρά σαράντα χρόνια, σκλαβιά καί φυλακή...».

Καί ὁ Νικόλας συνέχισε τό μεγάλο αὐτό τραγούδι ὡς
τό τέλος:

«Στεριάς καί τοῦ πελάγου νά λάμψει ὁ Σταυρός
κι εἰς τή δικαιοσύνη νά σκύψει ὁ ἐχθρός.

Ὁ κόσμος νά γλιτώσει ἀπ' αὐτήν τήν πληγή
κι ἐλεύθεροι νά ζῶμεν, ἀδέρφια, εἰς τήν Γῆ!»

Ὁ τελευταῖος στίχος ἀκούστηκε σάν ἰαχή. Ὅλα τά
μάτια εἶχαν γεμίσει δάκρυα.

Ὁ Δεσπότης τόν εὐλόγησε καί τόν ἔστειλε στό δι-
πλανό δωμάτιο νά τοῦ φέροι ἕνα Εὐαγγέλιο.

-Εἶναι πάνω στό ἀναλόγιο. Τοῦ εἶπε.

Ὁ Νικόλας ἔσπρωξε τή μισάνοιχτη πόρτα καί διευθύν-
θηκε στό γραφεῖο.

Ξαφνικά διέκρινε μιᾶ γυναῖκα καθισμένη στό σοφά.

Ἐτριψε τά μάτια του. Ξανακοίταξε κι ἀπόρησε, ὅταν
ἄκουσε, ὥστερα ἀπό χρόνια, τή φωνή. Αὐτή τή φωνή
κάπου, κάποτε τήν εἶχε ἀκούσει:

-Γιέ μου, ἐπιτέλους σέ ξαναβλέπω παλικάράκι! Πόσο
μεγάλωσες! Καί πόσο μοιάζεις τοῦ πατέρα σου!

Μάνα καί γιός ἀγκαλιάστηκαν.

-Μητέρα, γιατί ἔφυγες ἀπό τό Περιβόλι; ἔσπασε τή
σιωπή ὁ μικρός. Γιατί σκόρπισε ἔτσι ἡ οἰκογένειά μας;
Γιατί;

-Δέν μπορούσα νά μείνω. Τό χωριό μας εἶναι μικρό κι
οἱ Τοῦρκοι φοβέριζαν, πῶς θά τό «πατήσουν» καί θά μέ
πάρουν σκλάβο. Ἐτσι κι ὁ πατέρας σου ἀναγκάστηκε νά

βγεῖ στά βουνά. Γιά μένα τόπος στό χωριό δέν ὑπῆρχε.

-Πῆγες στό βουνό;

-Γιά λίγο καιρό. Μετά πῆγα στά Γρεβενά, δούλεψα στά χωράφια, ἀλλά κι ἐκεῖ μέ ἀνακάλυψαν καί προσπάθησαν νά μέ πιάσουν σέ παγίδα. Τούς ξέφυγα. Πῆγα πάλι στό βουνό ὥσπου μέ 'φερε δῶ ἕνας παπάς. Ὁ Δεσπότης μ' ἔχει νά φροντίζω τό νοικοκυριό, τώρα καί δυό μῆνες. Φροντίζω τήν ἐκκλησία καί δυό - τρία ὀρφανά ἀπό τά γύρω χωριά.

-Ἄ, γι' αὐτό ὁ πατέρας μέ συμβούλεψε νά προσπαθήσω νά μέ δεῖ ὁ Δεσπότης!

Καί τῆς ἐξιστόρησε τήν τελευταία, συνάντησή τους, στό ταξίδι ἀπό τήν Καστοριά στήν Κοζάνη.

-Παιδάκι μου, τί τράβηξες... ψιθύρισε ἡ μάνα καί τοῦ χαϊδεψε τά μαλλιά. Τώρα θά 'χουμε εὐκαιρίες νά πετιέσαι νά σέ βλέπω. Νά τά λέμε σά μάνα καί γιός. Εἶδες πῶς τά φέρνει ὁ καλός Θεός. Πάντοτε Τόν παρακαλοῦσα νά σ' ἔχει καλά καί νά σέ δῶ, πρίν κλείσω τά μάτια.

-Μητερούλα μου, ἔχω τόσα πολλά νά σοῦ διηγηθῶ. Ἰδίως αὐτούς τούς τρεῖς τελευταίους μῆνες ἡ ζωὴ μου μοιάζει μέ παραμῦθι ἢ μᾶλλον μέ ταραγμένο ὄνειρο!

Καί μετά στά ξαφνικά τινάχτηκε πάνω ἀνήσυχος, λέγοντας:

-Ἀργησα νά πάω τό Εὐαγγέλιο στό Σεβασμιώτατο! Θά περιμένει ὁ Δέσποτας. Ξεχάστηκα...

-Δέν πειράζει, σ' ἔστειλε πιό πολύ, γιά νά διευκολύνει τή συνάντησή μας. Θά πᾶμε μαζί μέσα, νά γνωρίσω τήν καλή οἰκογένεια, πού σέ φροντίζει. Θά κρατήσουν τό μυστικό μας... Ὡσπου νά ξανοίξει ὁ οὐρανός. Τί νά κάνουμε; Θ' ἀνεχτοῦμε τή συννεφιά.

Ὅταν παρουσιάστηκαν οἱ δυό τους στήν ὑποδοχή, πρώτη τούς πλησίασε συγκινημένη ἡ κυρα-Βασιλική μέ τά λόγια:

-Ἐπιτέλους νά καί μιά εὐχάριστη συνάντηση, ὕστερα ἀπό τόσες πίκρες... Νά 'ξερες πόσο χαιρόμαστε γι' αὐτό πού 'γινε σήμερα...

Ἡ βασανισμένη Περιβολιώτισσα μάνα φαινόταν πολύ συγκινημένη. Μά δέν ἦταν καί μικρό πράγμα νά ξαναβλέπει τό ἀγόρι της ὕστερα ἀπό τόσα χρόνια...

Μά καί ἡ ἄλλη, μέ τό παιδί στά ξένα, ἦταν σέ θέση νά καταλάβει καλύτερα ἀπό τόν καθένα, τί θά πεῖ νά ζεῖς μακριά ἀπό τό παιδί σου σ' αὐτούς τούς μπουρνιασμένους καιρούς καί νά καταπίνεις ὅλους τούς καημούς τῆς ξενιτιάς.

-Ἀσημένια, κόρη μου, τῆς εἶπε ὁ ἡλικιωμένος Ἱεράρχης, ἀφοῦ καταλάγιασαν οἱ πρῶτες συγκινήσεις. Ξεχάσαμε τὰ κεράσματα, πού ἐτοίμασες μέ τόση λαχτάρα γιά ὅλους καί πιά πολύ γιά τό γιό σου. Μᾶς ἔφερε ἀπό τήν ξενιτειά νέα πού μᾶς γεννοῦν τόσες χαρμόσυνες ἐλπίδες. Γιά νά γυρίσει πίσω, ἀγωνίστηκε! Κι ἐσύ κυρα-Ἀσημένια, καθισμένη στό μιντέρι σου κρυφάκουγες καί καμάρωνες... Ἔτσι δέν εἶναι;

-Βέβαια Δέσποτα, ἀπάντησε μέ ραγισμένη φωνή ἡ Περιβολιώτισσα. Καμάρωνα, ἀλλά κι ἐκλαιγα, γιατί δοκιμάστηκε σκληρά τό παιδί μου... Καί πόσα ἄλλα τράβηξε στό χωριό μαζί μέ τόν καημένο τόν παππού, πού ἀκόμα παιδεύεται, χωρίς ἀντιστύλι ὁ ἔρμος.

-Θά τόν φέρουμε κι αὐτόν κοντά μας, δήλωσε ὁ Γιώργης Βακούσης. Τό σπίτι μου εἶναι ἀνοιχτό. Τώρα γίναμε μιά οἰκογένεια. Μᾶς λείπει ἓνας παππούς. Σέ λίγο θά τόν ἔχουμε.

-Σᾶς εὐχαριστῶ, σᾶς εὐχαριστῶ πολύ, τόν διάκοψε ἡ μάνα. Μᾶς παρασταθήκατε τόσο πολύ. Στό Νικόλα μου κυρίως.

Ὁ Νικόλας ἔτρεξε καί φίλησε τό χέρι τοῦ εὐεργέτη του.

-Κάνατε τόσα πολλά, εἶπε συγκινημένος.

-Κι ἐσύ ὅμως, διέκοψε ὁ Χαρίσης, λίγο ὑπόφερες γιά τόν Πέτρο καί γιά ὅλους μας; Νά μή τά ξεχνᾶμε κι αὐτά... Δίκαια πράγματα...

-Ἡ ζωή τοῦ Νικόλα μας, πρόσθεσε ὁ κυρ Βακούσης,

είναι γεμάτη δράση και άπρόοπτα. Πρέπει κάποιος να
βρεθεί κάποτε να τήν περιγράψει!

-Βρήκα τόν τίτλο! φώναξε θριαμβευτικά ο Χαρίσης.

«Η ζωή ενός παιδιού στον καιρό του Ρήγα».

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΟΖΑΝΙΤΙΚΟ ΑΡΧΟΝΤΟΣΠΙΤΟ	5
ΤΑ ΠΕΡΑΣΜΕΝΑ	11
Ο ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΚΑΙ Ο ΝΑΘΑΝΑΗΛ	17
ΑΠΡΟΒΛΕΠΤΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ	23
ΟΝΕΙΡΑ	31
ΤΑΞΙΔΙ ΜΕ ΣΥΝΑΠΑΝΤΗΜΑΤΑ	35
Η ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ	43
ΕΝΑ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΡΗΓΑ	49
ΜΙΑ ΥΠΟΔΟΧΗ - ΕΚΠΛΗΞΗ!	55
Η ΠΡΩΤΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΜΕ ΤΟ ΡΗΓΑ	63
ΤΟ ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ ΤΟΥ ΑΡΓΕΝΤΗ	71
Η ΜΕΓΑΛΗ ΑΠΟΦΑΣΗ	75
Ο ΓΥΡΙΣΜΟΣ	81
ΛΙΓΗ ΑΝΑΠΑΥΛΑ	89
Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑ	95
«ΕΠΙΤΕΛΟΥΣ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ»	101
Η ΑΠΟΚΑΛΥΨΗ	106

η Ζωή του Παιδιού

στο σχολείο σας
και σε κάθε
ελληνικό σπίτι

Το περιοδικό που αγαπήθηκε
κι ανάθρεψε τρεις γενιές ελλήνωνουλα.